

DRŽAVNO TOPISTVO
MAREC 1933

70 L 45

Večina naših naročnikov je zamenjala mehko vezane knjige, ki smo jim jih poslali, za knjige, vezane v celo platno ali polusnje. Tudi ostalim naročnikom, ki žele zamenjati svoje mehko vezane knjige za vezane v celo platno, sedaj lahko ustrežemo, ker smo tiškali že tretjič novo in povečano naklado. Naročnina za vezane knjige se zviša samo za Din 5,- na mesec. Mesečni obroki za 12 števil revije „Prijatelj“ in pet v celo platno vezanih knjig (1000 strani) znašajo po dinarjev 17,-, četrletni po dinarjev 50,-, polletni po dinarjev 98,-, naročnina za vse leto pa Din 192,-. Če plačate naročnino za vse leto naenkrat, si prihranite 12 Din in dobite kot nagrado v celo platno vezano knjigo „Živalce in roparji“. — Naročniki v celo platno vezanih knjig dobe vedno po dva dela, vezana skupaj v eno knjigo, tedaj vsak drugi mesec 200 strani. Tej številki pa torej priložena povest Knuta Hamsuna: „Viktorija“ in Leonharda Franka: „Karel in Ana“. Naročniki broširanih knjig pa dobe vsak mesec po eno knjigo (100 strani). — Če ste založili položnico, dobite drugo na najbližnjem poštnem uradu. Na takšno položnico napišite: „Prijatelj“ in „Uspeh“, Ljubljana, in čakovno številko 16.104. — Če knjigo ali list vrnete, sporočite z dopisnico, zakaj ste vrnili, ako pa ju ne prejmete, reklamirajte takoj.

**VIKTORIJA
PRILOŽENA**

Foto: Pavel Debevec

Slavko Jan in Vida Juvanova

PRIJATELJ

LETO VII.

MAREC

1933.

PRVAK KILOMETRAŽE

INDIA SUPER TYRES

Na Ford limuzini
(Brauns, Celje) 42.000 km

Specijalna kakovost
uporabljenih surovin

Dovršena izdelava z
uporabo najnovejših
pripomočkov moder-
ne gumi-tehnike

Do skrajnosti racijo-
nalizirana produkcija

Na Fiat avtobusu
(Magister, Št. Vid) 82.000 km

ZATO

KONKURENČNA CENA

*

India Tyre & Rubber Co. (G.B.) Ltd.
generalno zastopstvo za Jugoslavijo

J. ŽIROVNIK

LJUBLJANA, Tavčarjeva 6

Telefon 33-77

100%

vaših želja moremo zadovoljiti z našo ogromno izbero blaga za damska in moška pomladna oblačila itd.

Samo nekaj primerov naših reklamnih cen:

Bela tkanina, širina 72 cm	od 6 do 9 Din
Šifoni prav dobri, širina 80 cm	od 11 do 15 Din
Molino la za rjuhe, širina 156 cm	od 20 do 22 Din
Kappentuch la, širina 180 cm	od 29 do 32 Din
Damast-gradl za žimnice	od 30 do 38 Din
Damsko volneno blago	28, 35, 56 Din
Moški angleški kamgarn, širina 150 cm	od 135 Din naprej

DOBRO BLAGO
PRIJAZNA POSTREZBA
NAJNIZJE CENE

SPECIALNA TRGOVINA NOVAK - LJUBLJANA
KONGRESNI TRG 15 (NASPROTI NUNSKÉ CERKVE)

Nenegovana usta
so slika
posameznika.

Neprijeten duh nenegovanih
ust in zob je mučen za vso
družbo.

Iz higiennega in este-
tičnega razloga uredi takoj
svoje zobovje!

ZOBNI ATELJE
DENTIST BEVC Jožko

LJUBLJANA, Gosposvetska 4 1/2
tel. 3296
ordinira od 9-1/2 1, 2-1/2 6
po dogovoru tudi izven teh ur, ob sobotah
se ordinira le do 4

«Mami, kako je dober tale čajček, ki mu
Ti praviš BUDDHA.

Kdo pa prodaja BUDDHA ČAJ, mamica?»

«Pri vsakem trgovcu ga dobim. Seveda
moram vedno zahtevati čajne mešanice
BUDDHA v zavitkih, ker bi sicer kaj hitro
dal drug manj vreden čaj.»

Čajne mešanice pa razpošilja:

TEA IMPORT, Ljubljana

Večna pot 15. Telefon 26-26.

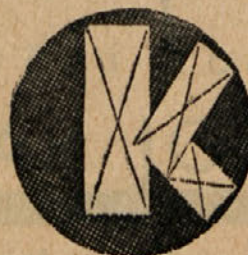
KLISJEJE

vseh vrst za eno-
in večbarvni tisk

JUGOGRAFIKA

d. z o. z.

Ljubljana, Sv. Petra nasip šte. 23.

Telefon 2807

„KUVERTA“
LJUBLJANA
Karlovska 2, Vojarski pot 1

Telefon 2807

Tvornica kuvert in pisemskega papirja

že

prihaja
pomlad

A

zaloga
pomladnih novosti

JE ŽE TU!

SOUVAN

LJUBLJANA, MESTNI TRG 24

Solnce se Vam že prijazno smehlja . . .

Odložite zimsko obleko. Izberite si iz naše velike zaloge zase in za svojo družino spomladanske obleke, plašče, površnike, kostume. Blago naših izdelkov je iz prvovrstnih tvornic, fazone po slovitih pariških modelih, izdelava brezhibna, cena brez konkurence.

DRAGO GORUP & Co., Ljubljana

Miklošičeva cesta številka 16/1. Hiša Del. tisk. (Bamberg).

Telefon 32-33.

Za smeh

Avtomobilska latinščina.

«Pognal sem na sto petdeset kilometrov. Tedaj pa se avto prevrne. Poberem se iz jarka. Avto cel, jaz brez praske, žena pa mrtva!»

Previdnost.

V neki cerkvi je dal župnik pred vsako poroko prekriti glavno oltarno sliko. Na njej je bilo namreč napisano: «Odpusti jim, gospod, saj ne vedo, kaj delajo.»

*

Smola sedi v vlaku. Carinik pregleduje prtljago. Rije med perilom in knjigami. Nič. Že se hoče zahvaliti in iti.

Tedaj pa nenadoma zakliče mladi Smolec:
«Pazi, papa, — zdajle pride do tvojih smotk.»

*

Ob pozni uri nagovori nekdo stražnika:
«Oprostite, ali ni to hiša številka 5?»
«Ne, ampak 55.»
«Hvala, potem sem še trezen.»

*

V gostilno pride nov gost.
«Kaj naj gospodu prinesem?»
«Najprej čašo piva. Čakam neko damo.»
«Belo ali črno?»
«Kaj vas pa briga?»

L. MIKUŠ, Ljubljana

MESTNI TRG ŠTEV. 15

Dežniki

Na drobno! Ustanovljeno leta 1839. Na debelo!

Dobro blago zahteva tudi okusno zunanost

Opremite torej Vaše izdelke z lepimi ovoji, modernimi etiketami itd., ki Vam jih dobavi po nizki ceni

litografski zavod
ČEMAŽAR JOSIP

Ljubljana, Igriška ulica št. 6

TELEFON 25-69

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“

NAROČA SE
MARIBOR
POŠTNI PREDAL 22

Izborno mi tekne dr. Pirčeva sladna kava. Zato sme biti v moji hiši samo
D R. P I R Č E V A
sladna kava, ki je odličen domač izdelek.

Vsem cenjenim naročnikom sporočamo, da pričnemo odslej razpošiljati revijo „Priatelj“ in knjige z 10. dnevom vsakega meseca, tako da jo dobe vsi naročniki najkasneje do 15. To smo ukrenili zaradi tega, ker je okrog prvega na pošti vedno velik naval in je redna odprava lista skoraj nemogoča.

Tistim, ki se jih tiče

Sredi meseca februarja smo poslali vsem novim naročnikom oba dela „Atlantide“ in drugo številko revije „Priatelj“. Prve številke ni več. Zato plačajo tisti, ki niso dobili prve številke, Din 5.— manj.

Če kdo drugega dela „Atlantide“ ni dobil, se je morala knjiga ali izgubiti ali pa naročnina ni plačana. Nekateri pravijo, da je zato niso poravnali, ker niso dobili položnice. Če kdo položnico založi, dobi drugo pri vsakem poštnem uradu. Nanjo naj zapiše poleg zneska še „Priatelj“ in „Uspeh“ in štev. 16.104.

Kdor lista ali knjige do 20. vsakega meseca ne prejme, naj to takoj z dopisnico sporoči upravi. Ksneje se reklamacija ne more upoštevati. Da pa ne bo nepotrebnih stroškov, naj vsak vpraša pismonošo ali na pošti, kje je njegova pošiljka. Nam in poštnemu uradu prihrani s tem pozvedovanje po reklamiranem listu.

Danes smo vsem priložili položnice. Redoljubnim naročnikom, ki so že naprej plačali vseletno naročnino, se na tem mestu lepo zahvaljujemo. Prosimo jih

samo še, da nam pridobe vsaj enega novega naročnika, kateremu naj izroče svojo položnico. Nam naj pa z dopisnico sporoče njegovo ime, nakar jim takoj pošljemo kot znak naše hvaležnosti broširano knjigo Gabriele Preissove: „Potočnikova Truda“ ali pa Adolfa Weniga knjigo: „Živalce in roparji.“ Kdor nam pa pridobi dva naročnika, mu pošljemo eno teh knjig v platno vezano.

Vse ostale pa prosimo, da nam nakažejo naročnino, če le morejo, za pol leta naprej ali pa vsaj za tri mesece. Komur pa to ni mogoče, naj poravna zanesljivo vsaj tretji obrok.

UPRAVA „PRIJATELJA“
Dalmatinova ulica št. 10.

Ali potrebujete sredstva za otrebljanje?

ARTIN

Vsako jutro boste z lahkoto opravili potrebo, ako boste prej ta večer zaužili 2 do 3 kroglice ARTINA. Dobiva se v vseh lekarnah. Vsebina škatle, ki

stane Din 8.—, zadostuje za 4- do 6krat.

Odobrillo ministarstvo za socialno politiko in narodno zdravje
s števil. 12.258 z dne 12. julija 1932.

PRIJATELJ *

ILUSTRIRANA DRUŽINSKA REVIIJA

France Bevk:

Tobačnica

Bilo je sredi žgočega poletja. Nekega dne je treščil v celico, ko da ga je bilo vrglo izropa. Mrki jetniki, ki so bili v nekaterih mesecih izgubili že ves humor, so ga sprejeli s smehom. Zasmel se je tudi on in pokazal velike, zdrave zobe. Dolgi, rdečkasti lasje so mu v pramenih padali na čelo. Stresnil je z glavo ko žrebec in jih je vrgel na teme.

Izvedeli so, da se imenuje Peter Robar.

Vsak novodošlec je prinesel blagodejno spremembo v mrtvo samoto. Z njim pa je dahnilo še nekaj čisto novega, prav posebnega med mrzle stene. Njegova moč — prsi in vrat je imel, kakor da zmeraj nosi težo, ki mu je rahlo skrivila noge — ni bila nič posebnega, saj je skoraj opazili niso. Toda vsa njegova pojava je živo spominjala na zemljo črnico, na bele skale in na korenine stoletnih dreves. Vse na njem je bilo nekam veselo, le duh upornosti, ki je vel od njega, je bil mračen in grozeč. Zelo bela polt s temnimi pegami in modrina odkritih oči sta mu bili v presenetljivem skladu z belino in sinjino gora, s katerih je prišel.

Odkod se je vzel? Kako da so ga zašili?

Odgovor na ta, v jetniškem jeziku zastavljena vprašanja je bil kratek.

Doma je bil tik meje, da bi bil lahko pljunil v sosednjo državo. Stalnega zaslužka ni imel, postal je tihotapec. To se mu je videlo tako naravno ko utešenje lakote. Še s seboj je prinesel sled temnih gozdov in skrivnih steza. In neke trajne čuječnosti v očeh. Tistemu življenju se je bil priučil ko nevarnosti, da skoraj ni mogel prestajati brez nje. Trajalo je in bilo bi še trajalo, da ga niso neko noč zalotili stražniki. Tako zvito in nenadno, da ni utegnil vreči nahrbtnika s sebe in pobegniti. Nasmehnil se je grenko, kakor da plačuje davek za svoj nevarni poklic, in jim je sam iztegnil roke. Nobene ni črnil, dal se je odpeljati.

Obsojen je bil na pol leta ječe.

Nič ni zaklel, še razburjen ni bil, ko se je vrnil od sodbe. Legel je vznak na blazino in si podvil roke pod glavo, tako je gledal v strop. Kakor da je edini smoter vsega tega, da se pošteno odpočije. Nekateri jetniki so se obnašali, kakor da jim je z nekaterimi meseci ukradenega pol življenja. Ti ljudje, katerih šale in smeh so zmeraj trpki, imajo zelo visoke misli o sebi. A Peter nič tega. Kipeč od zdravja duha in telesa ni računal s časom ne

s prostorom. Nagonsko se je oklepal le življenja, vse drugo mu je bilo postransko. Norčevati se je znal iz sebe in iz svojega položaja, bil je svet sam zase.

Nekaj dni — že je bil v ječi kot doma. Spoznal je vse dolžnosti in pravice, oklepal se jih je z bolešno natančnostjo in kmetsko vztrajnostjo. Zahteval je jetniško obleko in čevlje. Dobil jih je. Sam je rekel, da nima nikogar, ki naj bi mu pisal. A vsak teden je pisaril očetu, ki ni znal brati — ni si dal jemati te pravice.

Bil je dober tovariš, le za žalitve je bil bolešno občutljiv. Bolj ko vonj zemlje in temina gozdov je lepel na njem trmasti ponos hribovcev, ki so se redko komu klanjali. Zmerjanja, ki so bila v ječi tako običajna ko dolgočasje in jih nihče več ni jemal za zlo, so ga razjarila do besnosti. Nekega dne je pri šahu — igra, ki je prej ni poznal — zaradi ničvrednih besed planil na sojetnika in ga davil. Nastal je krik. Stežka so ju strgali vsaksebi.

Stvari ni bilo mogoče prikriti. Poklicali so ga v pisarno. Izravnan, z rokama ob hlačah, zardel v obraz je stal pred ravnateljem. Blesk oči se mu je bil docela spremenil. Nekaj nevarnega, upornega mu je tičalo v zrenicah.

«Peter Robar?»

Da, on je Peter Robar. Obsojen zaradi tihotapstva na pol leta ječe. Tu je, če ga še ne poznajo... A ni črnil niti besede. Govorile so le poteze, ki so se mu ko črke vrezale v sicer polni obraz. Na visokem čelu mu je bila okamenela vsa kmetska trma in se je uporno nastavila ko ščit.

Ali bi odgovarjal ali ne? Ne. Kaj naj tudi reče? Molk. Ravnatelj se je razburjal bolj in bolj. Služba med zločinci ga je bila naredila razdražljivega, vsak nenavaden pojav na njih je čutil ko žalitev. Glas se mu je dvignil v diskant, lica so mu nabrekli. Nič. Peter je stal ko okleščan štor. Tedaj so padle žaljivke.

V tihotapcu se je nekaj zganilo kot v stroju. Sprva komaj opazno, počasi, leno, a se je naglo razraslo v vulkan. Ravnatelj se je preplašil. Bilo je, kakor da je oživela mrtva snov, dobila podobo nevarne zveri. Obraz se je sklonil naprej, kakor da se posiplje nanj, roke so se dvignile. Knjige na mizi so oživele, priletele vanj in nato z gluhim topotom padle na tla. Črnilnik. Spisi. Stolica je priletela v steno in se je zdrobila. Miza se je

prevrnila. Ravnatelj je kričal, a roka mu je na slepo iskala gumb električnega zvonca na steni. Fant ves čas ni vzkliknil besede, le nerazločno grgranje srda mu je prihajalo iz prsi. Oči so mu begaje iskale predmetov, ki bi jih zdrobil v moč-nih rokah.

Vse to je trajalo le nekaj trenutkov. Že so prihiteli stražniki, se vrgli nanj in ga zvezali. Ni se otepal, tudi kričal ni. Le zobe je stiskal. Zvezanega so vrgli v temnico. Tako je preležal ves dan in vso noč do jutra.

Obsojen je bil na mesec dni temnice, poostrene s postom.

Kazen je nastopil še istega dne.

Čez dva tedna so ga izpustili. Za teden dni, da se opomore, nato nastopi ostalo kazen.

Bil je ves spremenjen. V temi mu je postal obraz brezkrven, bel, tako bel, da ga je bilo groza videti. Le pege so bile temnejše, na čelu so mu izstopile modre žile. Na ustnicah ni bilo več tistega vedrega, odkritega nasmeha od prej. Umaknil se je bil togemu izrazu, ki ga videvamo pri bolnikih. Le duša, se je zdelo, mu ni bila še zlomljena. Govoril je malo ali nič, z izrazom prezira na ustnicah.

Čez dva dni je stopil v celico ravnatelj.

Peter je stal v pozoru ob vznožju svoje slamnjače, z rokama ob nogah, ki so bile od gladu izsušene, da so se zdele še bolj ukrivljene. Ravnatelj je gledal naravnost v obraz, na videz mirno, brez srda, kakor da motri svojo usodo, ki se ne da premakniti. Ravnatelj ga je samo za hip ošvignil s pogledom. Nato je uprl pogled na posteljo, na kateri je ležala nedodelana škatla.

«Čigavo je to?»

«Moje, gospod ravnatelj.»

Peter Robar se v prvem trenutku ni premaknil. Bilo je videti, da se bori v sebi. Nato se je nenadoma zganil, pobral škatlo in jo je dal ravnatelju v roke.

Bila je tobačnica. Eden izmed tistih izdelkov, ki so iz dolgočasja in brez pripomočkov z občudovanja vredno vztrajnostjo ko čudež nastajala pod rokami jetnikov. Da bi imel kak spomin in da bi ubil dolge ure, ji je Peter v samoti dveh tednov posvetil vso pozornost in skrb. Muka, s katero je bilo združeno to delo, mu jo je posebno priljubilo. Oči so ga pekle, ko jo je ob medlem svitu, ki se je čez dan kradel skozi zaprte oknice, lepil — prežvečen kruh mu je bil lepilo — iz straniščenega papirja. Papir na papir. Iz slamnjače, ki jo je načel, da se ni poznalo, je vlačil dolge bilke ovsene slame. Cepil jih je in uravnal v dolge, žolte trakove, ki jih je rezal z ostro črepinjo stekla v primerne koščke. Te je lepil na škatlo v razne oblike, jih sušil, gladil, da so dobili poseben sijaj. Toblačnica še ni bila nared, a je bila v primeri z drugimi nekaj izrednega po svoji preprosti krasoti... Zatiiral je nasmeh, ki se mu je porajal na upala lica.

«Ko bo dovršena, mi jo prinesite pokazat.»

Ravnatelj je odšel.

Peter je še vedno stal na mestu in gledal v škatlo, kakor da ne ve, kam z njo.

Kaznenec s kozavim obrazom in debelimi očmi je z rokama v žepih naglo meril celico, kakor da je razburjen. Ko se je ozrl na Petra, mu je zablestela pritažena zavist v zenicah.

«Ostalo kazen ti bo odpustil», je vrgel.

Začuden pogled.

«Kako?»

«Tako: škatlo mu nesi pokazat, a nato mu jo daruj!»

Peter je nekaj trenutkov strmел. Nato je stisnil zobe.

«Rajši jo pomandram!» je zarenčal.

Sedel je in skušal zatajiti jezo, ki ga je bila obšla. Poznal je te ljudi. Za neznaten dobiček so se plazili po trebuih, storili najnižkotnejše dejanje. To se mu je upiralo do gnusa. Fej!

Toda ko je zopet prirezaval slamo, jo lepil na tobačnico in gladil, se mu je vedno znova vrivala neka misel, ki mu je še pravkar bila tuja. Pri delu ni več občutil tistega čistega veselja kot prej. Zdelo se mu je, da je dobilo poseben, samoljuben namen. Občutek, ki se ni dal ubiti ne potlačiti. In vendar — že ko je gledal ravnatelja, ki je držal škatlo v rokah, se mu je bilo natiho, v podzvesti, porodilo neko rahlo upanje. Še plaho, nejasno, a bilo je. Sojetnikove besede so mu ga pah-nile v zavest. Priznal si je: v temnici mu je bilo težko, trpel je muke, ki jih je le z delom zamamljal. Ravnodušnost je bila le krinka, za katero je skrival načeti ponos. Ob tej misli je izgubljal moči. Postalo ga je groza novega nastopa kazni.

V mislih se je že vdal.

Na škatlo je na skrivaj nalepil začetne črke ravnateljevega imena.

Nato se je javil. Škatlo je držal na obeh rokah, kot bi se bal, da se mu ne sesuje. Stoje pred pisarno je bil zadnji v vrsti. Nekdo je prosil za nove čevlje. Drugi je hotel govoriti z odvetnikom... Skoraj jih ni videl, tudi se ni zavedel ravnateljevega razdraženega glasu. Bil je ko veliko dete, ki pričakuje izrednega dogodka. Ponos je tlačil vase. Pripravil je besede.

Slednjič je bil na vrsti. Že?

«Kaj bi radi?»

Ravnatelj mu je gledal v roke.

«Rekli ste, naj vam jo prinesem pokazat», mu je molil tobačnico.

Svetila se je v solncu, ki je padalo skozi okno z dvorišča.

Če bi mu bil ravnatelj pogledal v obraz in v oči, bi bil morda opazil, da ima otroka pred seboj. Tako pa je videl le škatlo, kakor jih je videl že mnogo, le da je bila ta nekoliko lepša. Čutil je, da ga nekdo nadleguje pri delu z otročarijami. Morda se celo norčuje.

«Poberite se!» je zakričal. «Kaj mi prihajate s tem!»

Udaril je po tobačnici, da je zletela na tla. Nato se je zavedel in boječe premeril fanta. Spomnil se je bil na prizor pred tremi tedni. Toda v Petrovem obrazu ni bilo srda. Nekaj drugega, kar se

ne da popisati. Priklenilo ga je k tlor. Trenutek, dva. Zganil se je, kakor da se je zdramil iz brezmejnega začudenja, mirno pobral škatlo in odšel.

S čudnim, skoraj bebastim nasmehom na obrazu se je vračal v celico. Še je nosil tobačnico na obeh dlaneh, kakor da nosi nekaj dragocenega. Stopil je čez prag in obstal. Oči je uprl v železne križe.

«Ali je ni hotel vzeti?»

Kaj? Sojetnike je oplazil z zbeganim pogledom ko z bičem. Vse so vedeli, da jim še besedice ni bil zaupal. Sramoval se je. Hribovski ponos, ki ga je samovoljno na grd način pogazil, mu je ko zver butnil ob stene duše. Vrgel je tobačnico na tla in jo je z vso besnostjo pomandral.

Upehan je sedel na posteljo. Roke je položil na kolena in buljil predse.

Bilo je vse tiho. Preteklo je nekaj tesnih minut.

Tedaj se je odprla linica v vratih, prikazala se je paznikova glava.

«Peter Robar!»

Tihotapec je okrenil obraz, a se ni dvignil.

«Vstanite, ko z vami govorim!»

Vstal je. Telo je nagonsko ubogalo, četudi se mu je upirala duša. Roke so mu visele ob krivih nogah.

«Gospod ravnatelj vam odpušča ostalo kazen.»

Tišina. Linica se je zaprla, a Peter je še vedno strmел v vrata. Vest mu ni vzbudila radosti. Vseeno mu je bilo. Nihče določno ni vedel, da je hotel darovati škatlo, on je vedel. To je zadostovalo. Bilo mu je, kakor da je še za namen, da je hotel ukloniti hrbet, dobil plačilo... Molčal je. Stal je.

Tone Čufar:

Hiše ob snežni cesti

(Konec.)

Zvečerilo se je.

6.

V ozki sobici prvega nadstropja tovarniške bolnice je gorela luč. Pero se je zatopil v premišljevanje in postal otožen. Nasilno je krotil notranji nemir, se z močno voljo držal pokonci in samega sebe premagoval. Najrajši bi bežal, pa ni mogel in ne smel. Vsa domačnost njegove sobice se je izpremenila v moreče dolgočasje. V njej je čakal svojega zdravja, to uro bi moral že spati, da pridobi na moči, a njemu se ni hotelo v sanje in mir. Sedel je na postelji, pred očmi se mu je pa nenehoma vračal nedeljski popoldan.

Vse dni je hrepenel po Milici, a v jutru tistega dne si jo je še posebno zaželel. Ko je prišla, je koprnenje že zamiralo, pa je s prihodom oživela vse zamrto v njem in ga navdala z osrečujočim čarom. Ob njenem odhodu, nepojmljivo hitrem in nerazložljivem, pa od tega čara ni nič več ostalo. Vse njeno vedenje, ves pogovor, površen, prisiljen, izbegavaoč, kaj malo iskren in prav nič pristrčen, vse ga je potrl.

Med premišljevanjem o njenem obisku je tehtal vsako njeno besedo, vsak pogled, slednjo kretanje. Pri tehtanju je iskal vzrokov in nagibov, luščil iz besed njih pravi smisel, a ni izluščil nič, kar bi ga moglo uravnovesiti.

Vstal je in stopil k oknu. Pred njim so se usipali sneženi kosmiči, osvetljeni z lučjo iz njegove sobe. Iz dalje ga je pa dosegala obilica svetlih točk. Bile so luči iz tovarne.

Zdaj se je zagrizel v druge misli. Luči iz revirja so mu vračala leta, ki so že prešla in mu vzela prvi mladostni zanos, prvi polet kvišku stremečega človeka. V tistih letih je mnogo upal, in to upanje, ki je bilo že dolgo zlomljeno, se mu je kradlo v spomin. Tedaj je svoje želje iztezal v višino, toda življenje ga je prikovalo k tovarniškim strojem in ga ni pustilo od njih do težke, nevarne bolezni. Vseh pomembnosti se je spomnil, bridkih in veselih. Vzlic mladosti je že dobro poznal težko vsebino življenja, čutil je, da se bo moral od njega posloviti. Prav zato se ga je krče-

vito oklepal. Hotel je živeti, živeti za vsako ceno in vzlic vsemu.

To silno hotenje ga je ob razgledovanju v zimsko noč, na plavže in strojarne, na visoke in nizke hiše še močnejše prevzelo. Dalo mu je odpornosti in izrinilo temne misli. Spomnil se je prvih srečanj z Milico. Lepi spomini so mu zameglili popoldansko nerazumljivost. V miselnem doživetju se je z njo iznova izprehajal, razgovarjal, poljubljal...

Ko je stopil od okna, ni mogel razumeti, da se je Milica izpremenila. Poiskal si je lepega papirja in sedel k pisanju...

7.

Polnoč.

Sneg je nehal padati. Ceste so osamele in po hišah se kraljevala tema. Kjer pa ljudje še niso spali, tam je bila luč zastrta z zagrnjenimi okni.

Tudi pri «Kaminu» je bilo tako. Pred gostilno je gospodoval nočni mir, v njej in na plesišču je pa odmevalo od sten igranje znojnih godcev, hrup gostov, njih vriski, hripavo petje, pijani pogovori in divji polnočni ples.

Maks in Milica sta plesala že ves večer. Nobe-nega plesa nista zamudila, malokdo ju je motil s prevzemanjem in vsiljevanjem. Za ljudi se nista menila, drug v drugega sta se zazrla in muzika ju je gibala, vrtela. Ves večer jima je minil v polglasnem šepetanju, v toplih pomenkih in tudi nočne ure so tonile v takšni prijetnosti.

Maks si kar ni mogel misliti, da bo treba čez šest ur prijeti za umazano, naporno in mrzlo delo. Enačil se je z zločincem, ki mora biti vsak čas aretiran, pa je trenutno še pri bogati pojedini, pripravljeni za naropani denar. Prešerno se gosti, podzavestno pa že tiči za rešetkami in okuša vso neprijetnost zamražene celice. S težavo si je verjel, da bo moral prav kmalu izpustiti ljubko telesce iz rok. Milica je že silila vso uro domov. Dopovedovala mu je, da potrebuje počitka, on jo je pa pogovarjal, jo zadrževal, a se začel potem sam zavedati, da plešeta zadnje plese, da se jima bliža novo gaženje po snegu in neizogibno slovo.

S poživljeno strastjo ji je govoril, jo stiskal k sebi in jo kradoma poljubljal. Ona se poljubov ni branila, le domov je silila z vedno večjo vztrajnostjo. Ples jo je utrudil, v nogah je čutila bolečine. Že se mu je hotela upreti, ko je sam spoznal, da morata s plesišča.

*

Milica je stanovala na koncu revirja.

Tam so bile posejane majhne hišice, zgrajene s trdo prisluženim denarjem in velikimi težavami. Nekatere so bile pritlične in prav res borne, druge so se ponašale s prvim nadstropjem. V eni zadnjih hiš je imela Milica najeto izbo. V njej sta jo pričakovala bela postelja in občuten mraz. Nje pa še ni bilo.

Poslavljalja se je.

Za večnimi durmi se je nagibala vznaku in se skoro onesveščala v Maksovih rokah. Maks jo je poljubljal z blazno razpaljenostjo, ona je medlela. Prav komaj je utegnila odgovarjati njegovim nagovorom.

— Milica, bodi vsa moja...

— Ne morem, ne smem...

Vedela je, da res ne sme. Odkimavala je z glavo, on jo je pa poljubljal.

— S tabo pojdem. Moja boš, moja...

— Ne, danes še ne...

— Zakaj ne? Saj smo le enkrat na svetu, samo enkrat smo mladi.

Milica se mu je iztrgala in ga zaprosila:

— Maks, pusti me. Počivat moram. Ne postajaj sirov, umazan! Nikar se mi ne zagnusi!

Odločne besede so ga iztreznile. Nasilen ni maral biti. Nežno ji je začel poljubljaliti usta, čelo, oči...

— Kdaj se spet vidiva?

— Ne vem.

— Nič se ne boj, te že poiščem. Do svidenja. Sladko sanjaj...

Maks je stopil v sneg. Tresel se je, njegovo telo je naskakoval hud mraz. Za njim je nekaj zaropotalo. Duri enonadstropne hišice so se zaklenile. Od nekje so prihajali in se lomili kovinski udarci.

Ena — dve — tri —

Bilo je pozno in zgodaj...

8.

V revirju se je iznova stemnilo. Spet se je večer prelival v noč.

Milica se je zaklenila v izbo. V tvornici za pletenine je pustila polnih dvanajst ur, bila je čudno omotična, a vendar ni šla počivat. Pri mizi je preobračala dva lepa lista, dve pismi. Že pol ure je slonela nad vsebino teh papirjev, že pol ure se je borila z važnimi stavki. Pri vsakem čitanju je šlo nekaj neugodnega skozi njene misli in jo razdvajalo, težilo. Iz obeh pisem je vrela goreča želja po odgovoru, ona pa še sebi ni našla drobec tistega, kar terjajo drugi in s solnčno vernostjo pričakujejo.

Pero je pričakoval iskrenejših obisov in tiste duševne opore, ki bi mu dala zdravja in vrnila vse lepo med njo in njim.

Maks je pa prekipeval v mladostnem razživljanju in zahteval vroče, žive ljubezni.

Milica je molčala.

*

Dolgo se ni znašla v pravem razpoloženju. Obiske v bolnici je zavlačevala, Maksove vabe odbijala. Kakor ni mogla Pera in njegovih prošenj povsem prezreti, tako tudi ni upala vsa v Maksov objem. Bila je raztrgana.

Čut dolžnosti in neka notranja nujnost sta jo pripravila do redkih, igrane vljudnosti polnih obiskov, želja po mladostnem izživetju in Maksova vztrajnost sta jo pa izvabili na plesišče, v omotičnost nedeljskih noči, kjer je izkušala pozabljati resnico in se utopiti v trenutni razigranosti.

Marsikdaj se je do utrujenosti naplesala. Maks ji je na plesih in potih vneto drugoval. Ko se je zima že lomila in so ljudje pričakovali prvih znakov pomladnega odrešenja, sta odšla pred polnočjo s plesišča. Tisto nedeljo se nista poslavljalja za večnimi durmi kakor prvokrat in pozneje. Milica mu je odklenila svojo izbo in se ločila od njega šele zjutraj, ko so ju zbudile tovarniške sirene.

Pero ni nič slutil. Vsak njen obisk mu je bil drag in vsakokrat se je navduševal za lepo pomlad. Njeno zamišljenost je tolmačil kot skrb za njegovo zdravje, pretirano veselost pa za vidno radost nad njegovim boljšanjem. Tako se je kreplil telesno in utrjeval vero v življenje.

Milica se je pa na tihem sramovala svoje laži in bala razkritja. Slutila je težke dni in plesala še bolj. Nič je ni umirilo. V Maksu ni našla prave izpolnitve. Znal je vroče objemati, znal mamiti z očmi in plesati vse plese, ni pa nudil tistega, kar bi njo zares osrečilo. Prehitro se ji je ves razgalil, prekmalu je videla, da ni samo njen.

Izprva si ni upala verjeti, potem ga je vprašala. Smejal se ji je in ji oponašal bolnega Pera. Milico je skelelo. Maksov smeh, razposajen in ponižujoč, je rezal huje od vsakega noža. Izbruhnila je v obupen jok in roteča očitjanja. Maks je pa ostal brezčuten in je ni dolgo poslušal. Šel je k drugim ženskam in se ni povrnil.

Iz Miličine sobe se je prepodil zimski mraz in dal prostora obupni skrbi, v katero je padla mlada stanovalka. Po cestah je hodila izgubljeno, na plesih so jo pogrešili. Vendar je hotela biti močna in ponosna. Nalašč je pogosteje obiskovala mladega bolnika in se z njim izprehajala. Ko je zapustil bolnico, ni tajila velikega veselja. Maksu pa to ni bilo všeč. Iznova je poizkušal, iznova mamil. Njegov trud pa ni bil poplačan.

Našel je priliko, da se je s Perom spoznal in mu razkril resnico.

Pera je udarilo. Pred njim je zazijalo brezno in ga potegnili vase. Ko je umrl, je Milica šele prav spoznala, kako je z njo. Izgubila je Maksa

in Pera, pa vendar ni ostala sama. V sebi je začutila še neko drugo življenje, plod opojnih noči. Šele zdaj je spoznala vso gorjupost sveta in si zaželela konca, smrti... V strahotnih večerih ni jokala za mrtvim Perom. Sama nad sabo se je razjokala in obupno strmela v prihajajoče dni.

Antoine de Courson:

Z a m u j e n i e k s p r e s

Rekel ji je: «Jutri vas bom čakal v Nici pri brzem vlaku, ki odpelje ob četrtna osem z lyonske postaje. Prostor sem vam že rezerviral. S seboj ne vzemite ničesar. Pridite brez prtljage, brez oblek. Obleke, ki jih boste odslej nosili, bom sam izbral, da ne bo ostalo niti sledu iz preteklosti, niti gube na plašču niti parfema na plašču. Bojim se, da ne bi pri odhodu preveč mislili na to, kar vzamete s seboj, zlasti pa na to, kar bo ostalo doma. Hočem, da pridete k meni samo vi, brez vsega...»

Njegove besede so jo opojile kakor močan liker, če ga človek prehitro popije. In vendar jo je ob njih nekaj zbudilo. Peter! V svoji zmedenosti je skoraj pozabila moža, tako velika je bila razlika med življenjem, ki se ji zdaj ponuja, in življenjem, ki ga zapušča. Peter ji je pomenil dolgočasno vsakdanjost, kjer si je morala sama ustvariti veselje, nikar da bi ji ga dali drugi... Bilo je le delo brez prestanka. Ljubezen med računi, prazno, moreče obzorje. Časih je verjela vanj. Z roko v roki sta šla po večni poti, ki je nihče ne pozna, dokler je ne prehodi. Kaj sta se brigala za prihodnji dan! Skromne sanje, poceni zabave so se ji zdaj zdele neznosne, in ljubezen, ki ji jo je dal njen ubogi Peter, ji je postala vsakdanja, neznatna, brez poleta... Trpljenje? Morda... Ali naj ostane? Zdaj ko je vsaj nekaj dni, nekaj ur poskušala resnično življenje...

Šla je z doma in ga pustila v vsakdanjem redu. Hišnica, ki je pletla v svoji loži pri svetiljki, jo je pogledala prav tako kakor druge dni. Nič ni uničila, nobenega škandala ni napravila. Saj je tako preprosto, lahko oditi, če upanje zaduši vest!

Peter je v uradu... Ob sedmih pride domov, kakor vsak večer. Nocoj ga ne bo izpraševala: «Kaj je novega?»

Že davno se je odvadila misli, da bo res kaj novega zvedela, kaj tako novega, da se bo vsakdanji tek njenega življenja izpremenil. Vedela je že, kaj ji bo odgovoril:

«Kaj naj bo novega?»

Vendar je vedela, da dela. Do pozne noči piše strokovna poročila, dela načrte, ki bi mu morali prinesiti premoženje... Da, Peter je eden tistih siromakov, ki mislijo, da so izumili nekaj čudovitega, in nočejo videti, da so njih izumi zmeraj neporabni!

Ko je stopila na cesto, se je vse v njej izpremenilo; pozabila je na sivo hišo, ki jo je pravkar zapustila, in se zasanjala v srečo, ki jo čaka. Potovanje, zabave, brezskrbnost...

Še uro časa je imela do odhoda vlaka. Poklicala je taksi in se odpeljala na postajo. Pod ogromno stekleno streho na peronu, sredi vrveče množice, se je čutila že tako daleč, da je nihče več ne bo mogel zadržati in poklicati nazaj... Prišla je brez prtljage, kakor je hotel on, v preprosti obleki iz sive volne. Torbico, ki jo je nosila zmeraj s seboj, je imela pod roko, kakor bi hotela še kaj kupiti. Kaj? Novo življenje po tem nenadnem, nepremišljenem koraku. Ni

Vsaj Maksa bi rada nazaj, da bi imel njen otrok očeta. Pri redukcijah so odpustili vse delavce, ki niso bili dolgo zaposleni. Tedaj so tudi njemu naznanili odslopitev.

Šel je in molčal o sebi in o vsem, kar je spoznal v revirju.

bilo obžalovanja v tej žepi po neznanem, po izpremembi, ki spi zmeraj v ženskem srcu in ki ga zbudi lahko že preprost žvižg lokomotive.

V veliki čakalnici, kjer se je gnetlo nešteto ljudi, so iskali njeni pogledi tabelo, ki kaže odhode vlakov... In njen vlak je že čakal, mirno, pokojno, kakor bi se ne menil za vse veselje in vso žalost, ki jo napravi s svojim odhodom.

Nenadoma je stopila v kot... Množica potnikov je stopila iz nekega večernega vlaka. Siva, skoraj brezoblična množica...

Ozrla se je... toda prepozno. Neka roka je že počivala na njeni rami. Peter je stal pri njej.

«Kaj delaš tu?»

Bila je v zadregi, toda hitro je našla odgovor:

«Suzana mi je brzojavila... Saj jo poznaš... moja prijateljica iz mladosti. Za nekaj ur pride v Pariz. Prosila me je, naj jo na postaji čakam.»

Izgovor ni bil slab. Vendar se ji je zdelo, da ji Peter noče verjeti. Ali je morda vedel, zakaj je v resnici prišla sem? Ali mu je kdo povedal, da misli pobegniti? Ali je poznal skrivnost njenega srca?

«Čuj, nekaj ti moram povedati! Pustiva Suzano in odpeljiva se domov...»

Zbala se je... Vsakdanji prepir... izpoved... obluba... poljub za spravo... Vsemu bi se lahko ognila.

«Kmalu pridem za tabo», je zamrmrala. «Pojdi domov in počakaj me.»

Njegove oči so jo čudno pogledale.

«Rajši pojdi kar z menoj. Tako važno je, da ti moram hitro povedati...»

Še četrte ure je do odhoda ekspresa. Saj ne utegne poslušati njegovega jadikovanja. Če se zdaj vda, zamudi sestanek... novo življenje... srečo...

Toda že jo je s silo potegnil s seboj. Če se mu upre, bodo postali ljudje pozorni, nastati utegne bogve kaj... Še nikdar ni videla tako čudnega, mrzličnega soja v njegovih očeh.

Proti svoji navadi je poklical taksi... Skupaj sta sedla, nekaj časa molčala, potem pa je začutila, kako je njegova roka segla po njeni.

Prepir... očitki... vse to se bo zdaj začelo... kako se bo branila? Kaj mu bo rekla v opravičilo?

«Renata, ne glej me tako», je proseče rekel. «Poslušaj me in ne segaj mi v besedo. Renata, srečen sem... uspelo mi je. Moj izum so danes popoldne kupili. Bogata sva... Bogata si, saj sem delal samo zato, da bi mogel tebi položiti bogastvo pred noge. Za tebe sem delal! Kako srečna bova zdaj! Vsega ti bom dal, česar se ti bo zahotelo. Slednjo željo ti bom izpolnil. Ustvaril ti bom življenje, ki si o njem sanjala...»

Prebledela je in vzdrlhela. Ni mogla spraviti besedice iz sebe... Tedaj je avto obstal. Peter je skočil iz njega, objel Renato okoli pasu in jo odvedel po stopnicah navzgor...

«Vse moram še premisliti; vse misli moram še zbrati», je vzkliknil, ko sta stopila v stanovanje.

Na svoji pisalni mizi je zagledal pismo.

«Kaj pa to pomeni?» je vprašal. «Ti si mi pisala? Zakaj?»

Z grozo se je spomnila besed, ki jih je tako v naglici napisala, slovesa, brez upanja na svidenje, ko je hotela poiskati drugega moža...

Hitro se je zbrala in odvrnila: «Pisala sem ti, da pojdem na postajo in da se bom morda zamudila.»

Billy Byrd:

Neumna Angleža

Leta 1817. sta prišla v Ostende dva Angleža. Oba sta bila prava čudaka. Vprašala sta po gostilni Scheldt na Gudulski cesti. Ta krčma je bila na slabem glašu, saj je bil njen lastnik skupuh Rysvoort, ki je dajal svojim gostom takšno hrano, ki bi bila kvečjemu za prasiče, a postregel jim je z vinom, kislim kakor vrisk.

Ko je svoja gosta sprejel in jima odkazal sobo, sta bila takoj z vsem zadovoljna. Že drugi dan sta poravnala račun za prejšnji dan. Krčmar jima je vse pošteno zasolil, a plačala sta brez ugovora in pripomnila, da še ostaneta. In tako sta ždela kar več dni v svoji sobi, čitala časopise in kadila smotke.

Gostilničar je bil s svojima gostoma prav zadovoljen. Ker sta bila voljna vse plačati, jima je zdaj zaračunal kar trikrat več. Nikoli nista oporekala in sta molče vse sproti plačala.

Ker sta Angleža vsak tretji dan poravnala svoj račun in se nista za nikogar zmenila, je krčmarja zaskrbelo, kaj je z njima. Omenil je svoji ženi:

«Ti, tu pa ni nekaj v redu!»

Ona je skomignila z ramama. Zaman sta premišljala, kaj je s tema zagonetnima Angležema.

Pa je krčmar vprašal svoje prijatelje.

«Ogleduha sta!» je trdil eden.

«Zločinca sta, ki sta pobegnila izpod vislic!» je modroval drugi.

Mestni pisar pa, ki je živel več let na Angleškem, je resno dejal:

«Stojte! Jaz vam povem, kaj je s tema tičkoma! Znorela sta!»

«Oh, saj res! Znorela sta! Dva prismuknjena Angleža imamo pri nas!» so vsi pritrdili.

Kakih osem dni po tem posvetovanju sta poklicala Angleža krčmarja v svojo sobo. Starejši ga je nagovoril:

«Gospod! V vašem hotelu nama zelo ugaja. Še bi ostala, če boste zadovoljni z najinim predlogom.»

Krčmar se je globoko priklonil:

«Milorda! Vajina volja je za mene ukaz! Z menoj lahko razpolagata po mili volji, vsaka vajina želja je tudi moja! Vem, kaj dolgujem tako visokima gostoma!»

Anglež je komaj vidno prikimal in nadaljeval:

«Gospod krčmar! Vaš hotel ni tako velik, kakor bi prav za prav moral biti. Sami najbolje veste, da imate za tujce samo tri sobe, a še te so obrnjene z okni na ulico. Promet pa, ki vlada na cesti, prizadeva mnogo ropota, ki ga midva ne moreva več prenašati.»

Rysvoort se je prestrašil. Zbal se je, da bi ga gosta ne zapustila. Prijazno jima je dejal:

«Prav obžalujem, toda kaj naj storim in ukrenem? Na cesti je res živahen promet, toda ne morem ga ustaviti!»

«Temu bi se dalo odpomoči brez posebno visokih stroškov», je odgovoril Anglež.

«Kako vendar?»

«Stroški ne bodo preveliki, saj rada midva prispevava polovico.»

Pogledal je ovitek, potem ga je vzel v roke in raztrgal na drobne kosce...

Vzdih olajšanja se ji je utrgal iz prsi. On pa je še zmeraj pripovedoval o bodočnosti, uspehu, slavi...

Ne da bi odložila plašč, ga je Renata začudeno poslušala, kako je govoril o sreči, o upanju, in neprestano ponavljal njeno ime. In ko je nehal, je vozil ekspres že davno proti jugu.

«O, prosim, kar z besedo na dan, kar povejte, kaj želite!»

«Za svojo hišo imate vrt, na katerem poganjata samo trava in plevel. Tudi obzidek je že razpadel. Midva želiva, da tam postavite hišico s tremi sobami, kjer bi midva lahko nemoteno stanovala. Omenil sem vam že, da rada trpiva polovico stroškov midva. Če pa niste zadovoljni, se pač morava izseliti.»

Seveda jima je krčmar rad ugodil, saj je takoj spoznal, da bo spet imel dobiček. Že zdavnaj bi bil rad hišo povečal, pa se mu je škoda zdelo denarja. Zdaj se mu je pa kar nepričakovano ponudila taka lepa prilika. Še tisti večer se je domenil s svojim sorodnikom, ki je bil zidar. Drugi dan sta Angleža natanko pokazala kraj, kjer naj bi stala hiša, in delavci so takoj pričeli graditi.

Oba Angleža sta ves čas nadzorovala delo. Tudi gostilničar se je zanimal za stavbo. Le to mu ni ugajalo, ker sta tujca tako priganjala in se hotela takoj vseliti, kakor hitro bi bilo poslopje postavljeno, saj se mu je zdelo škoda zidovja, češ da bo ostalo mokrotno, če se dobro ne presuši. Tudi mu ni dišalo nizko poslopje, hotel je hišo dvigniti v eno nadstropje in jo postaviti na bolj vidnem kraju vrta, a Angleža nista hotela o tem nič slišati.

Ko je bila hišica dograjena, je bila Angležema zelo všeč in takoj sta se preselila vanjo.

Rysvoort je bil zdaj popolnoma prepričan, da sta ta dva čudaka res popolnoma zmešane pameti, saj se izselita iz stare, suhe hiše v novo poslopje, ki se niti posušilo ni. Zato ju je pa hotel tudi pošteno oskubsti. Stroški zidave so znašali 2374 goldinarjev, in on jima je kar vso vsoto zaračunal. Nista mu ugovarjala in kar rada sta mu izplačala ves znesek.

Angleža sta se pač morala v svojem novem domu zelo dobro počutiti, saj nista šla sploh nikamor več. Jedla sta, pila in kadila kakor prej, le to je bilo čudno, da nista pustila nikogar blizu, še postelji sta si kar sama postiljala.

Vse to se je dozdevalo krčmarju vedno bolj zagonetno. Zaman si je belil glavo, kaj je s tema bedakoma, ki vedno čepita za svojimi zaklenjenimi vrati. Prej sta želela imeti mir, zdaj sta pa žgala luč kar vse noči, kakor bi sploh nič ne spala.

Krčmar se je spet posvetoval s svojimi prijatelji.

Pa se je eden spomnil:

«Ponarejalca denarja sta!»

Gostilničar je preplašen letel v sobo po denar in ga pregledal, pa ni našel nič sumljivega. Dal ga je pregledati tudi strokovnjaku, ki je moža potolažil, da ni nobenega ponarejenega kovanca.

Ko je tako poteklo nekaj tednov, sta pričela Angleža hoditi na lov. Vsakokrat je šel samo eden, a drugi je ostal doma.

Neki dan se je pa še pred solničnim vzhodom ustavila pred hotelom kočija. Oba Angleža sta vstopila,

oblečena v lovsko obleko. Kočijaž je pogнал in ju odpeljal.

Zdaj je bil krčmar v zagati. Tujca sta vzela s seboj ključ, a sam si ni upal odpreti in vdreti, da bi se gostoma ne zameril.

Čez tri dni mu je pa bilo vsega dovolj, šel je na policijo in povedal, da je imel dva čudaška gosta, ki se že tri dni nista vrnila. Prosil je, naj odpro njuno sobo.

Policija je siloma vdrla. In kaj je našla?

Nič! Prav nič posebnega! V sobi na mizi sta stala dva prazna kovčega in zraven je ležal list papirja. Krčmar ga je vzel in čital:

«Dragi gospod! Ker veva, da ne poznate zgodovine svojega rodnega mesta in tudi ne zgodovine svoje lastne hiše, Vam najprej sporočava, da je bilo Vaše mesto Ostende v začetku sedemnajstega stoletja v vojnem stanju, tedaj je bila namreč vojna med Holandijo in Španijo. Od leta 1601. do 1604. so se menjavali gospodarji mesta, ker si ga je prisvojila enkrat ena, drugič spet druga vojska, dokler se ni holandska garnizija vdala generalu Spinoli. Med bojevniki so bili tudi nekateri junaški Angleži, sinovi uglednih angleških rodbin. Tudi eden najinih prednikov je bil med njimi. Ta najin prednik je bil zakladnik vojske. Preden so se Holandci umeknili, se mu je posrečilo, da je vojno blagajno pred Španci zakopal. Kmalu nato se je vrnil nazaj v domovino, kjer je tudi malo pozneje umrl.

Preden je mož umrl, je svojim domačim povedal o blagajni in jim natančno opisal kraj, kjer je bil zaklad zakopan. Ta opis je postala rodbinska skrivnost, ki je šla od roda do roda in sva jo naposled zvedela tudi midva.

Ko sva natanko ugotovila, kje zaklad leži, sva spoznala, da je zakopan prav na Vašem vrtu. Zato sva vzela pri Vas hrano in stanovanje in sva kmalu dospela, kar sva želela.

Ne da bi vzbudila sum, sva postala gospodarja pozabljenega zaklada.

Pripomniva pa, da sva tudi vam pustila polovico tega bogastva, kajti drli ste naju na živem telesu, kar ste naju najbolj mogli. Dokler obstoji Ostende, še nihče ni tako gulil svojih gostov kakor Vi naju dva. Delali ste z nama, kakor bi bila padla med same razbojnike, ki vzamejo človeku vse, kar ima, saj sva Vam morala vse desetkrat preplačati.

Midva sva potrpehla. Pod Vašo zadnjo sobo v novi hišici so tla izkopana, tam boste našli jamo, v kateri leži železna škatla. Stare dragocene cekinčke sva odnesla midva, blagajno pa imejte Vi za trud, ker boste morali jamo zasuti.

Morda želite tudi vedeti, kako se «bedasta Angleža» imenujeta. Tega Vam žal ne moreva sporočiti. Sploh je pa to za vas prav vseeno, tudi naju v svojem častitljivem gnezdu ne boste nikoli več videli.

O najinem prestopku se nama ni treba nikjer zagovarjati, kvečjemu pred finančnim ministrom kraljice Elizabete, ki je pa že 20 let mrtev.

Če bova imela kdaj priliko, da bova s kom o Vas govorila, Vas bova že primerno pohvalila, bodisi kot človeka, bodisi kot krčmarja oderuha!»

Gostilničar je divje zarežal. Ko ga je prva jeza minila, je pa izpregovoril pametno besedo:

«Ta dva vražja Angleža le nista bila tako neumna, kakor sta se nam dozdevala!»

Slavko Jan in Vida Juvanova

(K naslovni sliki.)

Takole je:

Veliko, večasih že kar preveč, se piše o gledaliških zakonih, o problemu celo, ali naj se igralec — o — umetnik sploh poroči ali ne, če pri tem morda ne utrpí njegova umetniška tvorbnost kake škode, in tako naprej. Za vse je v takih debatah čudovito natanko poskrbljeno, da ne ostane konec pogovorov prav nič, kar bi govorilo za morebitni zakon dveh gledališnikov... navzlic vsemu...

Toda življenje gre tudi tu svojo pot, čisto po svoje veže in tke, vedno bolj postavljač izjeme za pravilo.

Bili so časi tam zunaj v bohemskem teatrskem svetu in bili so taki časi tudi v naši čitalniško primaknjeni dobi, ko se je zdelo, da se je sklenil zakon med dvema gledališkima igralcema zamo zato, da se tem bučneje lahko razdre. Da so malomeščanski jeziki le tem glasneje pozvanjali na vse zvonove!

Zdaj pa je tako, kakor da se čas odmika od prešernega bohemstva, kakor da teži v nekakšno urejenost, objemajoč v tej težnji najpreprostejšo misel: zakon...

Ko sem zaromal te dni tja gori pod Rožnik, ko se mi je iz dremajočih gozdov ponudila pomlad, tedaj sem postopil v vilo kraj pota na kratek obisk k dvema članoma našega teatra.

K Janu in Vidi Juvanovi.

Poročena sta.

In kar čudil sem se, kako prijetno malomeščansko — jaz imam to besedo zelo rad, ker pomeni tisto, česar človek po navadi nima — je sedel v jutrnji suknji v udobnem naslanjaču razroani carjevič Aleksej in kako čudovito pripravno se je krog njega sukala južnjaška Fanny — gospa Vida Juvanova.

In smo se o marsičem pogovarjali. Opravljali tudi, seveda. Toda povzel sem iz nad vse prijaznega doma, da živita tu zunaj dva prijazna človeka, ki gledata še jasno in živo v svet, ki ju še ni uklenil v enostrano zagrenjenost poklic, ki se zastruplja z lastno roko.

«Vidiš, nikdar nisem mislil na to, da bom dobil za ženo tovarišico iz poklica, iz gledališča. Zdaj mi je prav tako. Skupni interesi, skupne brige istega poklica: in čez ostale vrline, ki so potrebne za srečen zakon, se nekako samo po sebi razlije še varuška zavest pravega tovarištva.»

Mlada sta še oba, zelo mlada — tole spoznanje pa je izdalo, da sta si ustvarila tu dva gledališka igralca zakon po programu, zakon, ki je prav kalkuliran.

Pa — niti edina nista.

Ko sem odhajal iz prijazne vile tam pod Rožnikom, ko je čisto toplo potegnulo od juga, da so se zgenile veje pomladi nasproti, sem pomislil:

«Saj pa tudi ni težko biti tu zunaj srečen in zadovoljen!»

P. D.

P e s e m v z h o d a

Moč ljubezni, hrepenenja in kriki mladosti na Tahitiju.

Vi si tega niti misliti ne morete. Tega ni še nihče napisal. Tudi jaz vam tega ne bom mogel popisati. In še več: da sem milijonarjev sin in da imam vse filmske pomočke, pri moji veri, da bi ne mogel vsega posneti, kar sem videl in občutil tam. Jaz nisem pesnik. Nikoli, kar sem živ, nisem napisal ne enega stiha, niti tedaj ne, ko se mi je zdelo, da sem zaljubljen. Zato tudi nisem po pesniško gledal. Tega bi ne mogel že zaradi svojih načel.

Ko sem odhajal in vam poslal pismo, v katerem sem vam ponudil serijo člankov s tega potovanja, se mi niti sanjalo ni, da bo to moje pismo videti tako sentimentalno. Toda... O, nisem se niti za hip oddalil od sebe, od evropske racionalnosti. Ali bili so trenutki, bile so noči na Tahitiju, ko sem bedel in sanjal. Ali razumete? Sedel sem kraj ognja s svojimi ljudmi, pušil dišeči duhan in sanjal. Kakšna noč! Koliko zvezd! Koliko opojnega vonja! A tišina, črna in vlažna. Noč. Zdelo se mi je, da lebdi nad nami nekaj belkastega in toplega. Gledam. Same zvezde. Potem se pa hipoma kakor šelest, kakor šumenje cvetja razlegne po tišini pesem.

— Sair, kdo to poje? — vprašam.

— Ona.

Sair Ahib nikoli ne govori. Vendar jaz vem. To je ona. A komu le poje ta cvet Tahitija? Vprašam Saira, a on me samo gleda.

— Sair, ali ima Taira svojega fanta?

On me zopet samo gleda. Razume me in nekaj misli. Vzamem drugo škatlo cigaret iz žepa in ponudim ljudem. Nekateri že spe. Sair kašlja.

Taira s svojim ljubim.

— Ima — pravi — ima najgoršega fanta.
— Poje to njemu?
— Ne.

Da, to ni pesem tahitskih devojč, kadar ljubijo. To je pesem tuge in hrepenenja. Kaj le to pomeni? Razmišljam... Srečal sem to deklico, ko je šla po vodo. Rekel sem svojim, naj ji dajo kos svile in ogrlico.

— Moramo paziti — reče Sair hipoma.

— Zakaj?

— Običaj... ljubezen.

Tairina pesem drhti skoz noč. Sliši se, kako tudi gozd drhti. Včasih se zdi, kakor da se gibljejo palmove veje, kakor da se sliši šepet. In zopet tišina in pesem. Vonj cvetja. Ogenj. Moji ljudje smrče.

— Sair, kadar se naredi dan, pojdemo dalje. Zdaj zaspi!

Zviškoma skoči on na noge. Prisluhne. Potlej zasepeče:

— Bodi pripravljen! Prihajajo!

Prasketanje pušk iz mraka. Moji planejo kvišku. Drugi pok. Nekdo je v noči vzkriknul. Nekoga so ubili. Sair prične žvižgati, da bi dal znamenje. In nato vse utihne.

— Vi tukaj pazite — pravi on — grem pogledat.

Nestrpno smo ga pričakovali. Tairina pesem je utihnila. Gozd je utihnil. Zaslišal se je še en Sairov žvižg. Potlej smo slišali glasove. On jim je nekaj razkladal. Malo nato se je vrnil z nekim mladeničem.

— Glej, on je hotel, da te ubije — mi sporoči on.

— Da me ubije! Zakaj?

— Hotel si mu vzeti dekle.

— Jaz?

— Daj mu kaj in pojde. Taira je tvoja.

— Čemu mi bo?

Vendar sem dal bednemu mladeniču nekaj denarja. Odšel je skrušen in potr. A Sair mi je pripovedoval. Civilizacija je jela zastrupljati tudi ta raj. Ženske na Tahitiju so nekoč živele od korenja in hodile napol nage... Dandanes hrepene po razkošju Zapada in so pripravljene vse storiti za objem tujca, ki jim dá za mladost in svežost umetne svile in nakita.

Gledam v zvezde, v noč, in sem otožen, ker je utihnila Tairina pesem.

Drugi dan sem ju videl na trgu v luki. Za tisto malo denarja sta kupila nekaj pisane tkanine in se zavila vanjo. Taira ni več tako lepa, kakor ko sem jo srečal na vasi, kakor minilo noč, ko je sploh nisem videl. Poslal sem Saira, da vpraša mladeniča, ali bi zdaj dal Tairi, toda on se je ošabno kakor kralj namrščil in pokazal svoje mišice. Potem je povedal, da smo nocoj ranili Tairinega brata, pa sta prišla, da poiščeta zdravnika. Vrnili smo se takoj v vas. Dečko pa sploh ni bil ranjen, ampak samo opraskan. Taira se je smejala, tudi mladenič se je smejal.

Čudni moški. Ženske še bolj čudne. A Taira je čudna in tajinstvena kakor noči na Tahitiju. Čudna?... Ali boste verjeli, če vam povem, da ji nisem nič rekel, a bil sem uverjen, da pride to noč skozi tišino in grmovje do mojega šatora. In prišla je.

Nad nama je pel mrak in brez števila zvezd. Vetrič je prinašal vonj opojnega cvetja, a Taira je v nekem kotičku kakor mačica lizala čokolado in bonbone... A drugi dan jo je ubil Abo Dasni, njen ljubimec.

—r—.

Taira, cvet Tahitija, gre po vodo.

Ali so še sužnji

Na svetu je dandanes še več ko tri milijone sužnjev. Ako bi ne bila ženevska institucija nič drugega storila, ona je s tem razodetjem svoje komisije za borbo proti robstvu zaslužila priznanje.

Tri milijone sužnjev — to je več ko sedemkrat več kakor je bilo število robov, zaradi katerih so se vnele meščanske vojne v Ameriki in ki so bili po zmagi severnih držav osvobojeni. Tri milijone ljudi, katerih telo in življenje je še danes, v 20. stoletju, last drugih kakor konj, krava ali svinja v hlevu, to je nekaj, kar dandanašnjemu človeštvu nikakor ni v čast.

*

Kako je treba dandanes umevati pojem roba?

Poročilo omenjene komisije Društva narodov daje za to javno in precizno definicijo: «Suženj je oseba, ki jo ima vsakdo pravico posedovati. Pod tem pojmom se umevajo otroci, ki jih adoptirajo, deklice, ki jih kupujejo, ljudje, ki jih pošiljajo zaradi dolga na prisilno delo. Trgovina s sužnji je rop, nakup ali prodaja oseb z namenom, da se one prisilijo k suženjskemu delu.»

To je dovolj jasno in pomeni, da je dandanes suženj tisto, kar je bil pred dva ali tri tisoč leti, in da ima Liga narodov pred seboj še veliko delo, da bo mogla reči hkrati s predstavniki Anglije v ženevski komisiji: v moji deželi ni več sužnjev! In šele tedaj bo lahko Liga narodov z večjo pravico rekla: V Indiji ni več nobene oblike robstva, od gavanov, ki se «ženijo» z mladoletnimi deklicami, torej prav za prav z otroki, pa do ropa lepih plešalk in njihov dobavljanja v hareme indijskih in drugih knezov.

*

Zanimivo je, dasi vemo, da je robstvo iztočnega izvora, da je trgovina s sužnji zacvetela, ko so se je lotili — belokožci. Največja trgovina z zamorci iz Afrike v Severno Ameriko je delo španskega človekoljuba — Froja Bartolomea de Lac Casasa (1474—1566). On je z «najplemenitejšimi» nameni poiskal zamorce, da z njimi nadomesti indijansko praprebivalstvo, ki je izumiralo, in jih uporabljal za delo po plantažah, da so po dveh, treh letih pocepali kakor snopi.

Arabski trgovci, ki so imeli prvi v rokah črni kontinent, so zaradi «belega zlata» ravnali z zamorci kakor z živino in jih uporabljali za nosače slonovih kosti iz globoke notranjosti do morske obale. Razen svoje volje, s katero so iz zamorcev delali sužnje, so imeli Arabci še moč orožja, kateremu primitivno orožje zamorcev niti malo ni bilo kos. Zamorci so bili vpreženi v delo v deželi, v kateri zaradi muh tsetse niti živali ne morejo vzdržati. Slabotni in brez vsakršne zaščite so garali popolnoma brezplačno vse dotlej, dokler niso od prevelikega napora poginili.

Tedaj so prišli belokožci in z njimi tudi morilno orožje. Nemci, Angleži in Američani so prinesli cele brodove zastarelega orožja in so ga pričeli na Zanzibaru, mestu pod arabskim gospostvom v Iztočni Afriki, prodajati za velikanske dobičke. Stare nemške kavalerijske sablje, na tisoče zanikarnih angleških pušk iz

Skupina črnih deklic, ki so jih prignali na sejem.

Indije in cele kupe starega orožja, samo staro železje, so vrgli na trg. In to «orožje» je naredilo, da so postali Arabci pravi pocestni razbojniki, ki so pobrali v suženjstvo vse, kar so dobili.

«Arabci so», piše angleški turist Henry Dramond, ki je pred 50 leti prepotoval deželo severno od jezera Nyassa, «osvojili vso zemljo naokrog in jo drže pod eno edino oblastjo: pod strahom. Oni imajo strelno orožje samo v ta namen, da plenijo slonove kosti in sužnje.»

Zamorski sužnji pa niso bili samo pglavitni trgovski objekt, ampak tudi trgovska valuta dežele. Namesto z denarjem so kupovali in plačevali zemljišča in posestva s sužnji.

*

Tehnika za ugrabitev sužnja je bila nekako takšna: zgodaj zjutraj, ko še vse spi, vdero do zob oboroženi Arabci v zamorsko vas in jo zažgo z vseh strani. Nato takoj poberejo slonove kosti, ki jih je v vsaki zamorski vasi v izobilju. Otroke in stare ljudi pobijejo, žene in dekleta odvedejo v hareme, moške pa vkujejo in nazečejo, da odnašajo slonove kosti na obalo, kjer se tisti, ki so prenesli vse muke in trpljenje — morda 20 izmed 100 — vkrajo na brodove, ki jih potem odneso v evropske kolonije.

Vsako leto odpošljejo redno do 50.000 robov iz notranjosti samo v Zanzibar in na iztočno obalo Afrike. Titus Tit, največji med vsemi arabskimi trgovci s sužnji, na videz pravi gentleman, prijatelj Livingstonea in vseh nekdanjih raziskovalcev Afrike, je bil hkrati eden najbolj brezsrčnih ljudi, ki je do svoje smrti (leta 1905.) prodal do 500.000 ljudi in pobil in pohabil več ko milijon zamorcev.

Njegovo sramotno delo se v Afriki še vedno nadaljuje. Še dandanes se marsikje po črnem kontinentu prodajajo zamorci kot sužnji. Zvezi narodov ni uspelo prisiliti vseh svojih članov, da bi odpravili »prisilno delo za privatne namene«. To prisilno delo za privatne namene ni nič drugega ko suženjstvo in ga še vedno veliko vlad tolerira. Skupščina Lige narodov je sicer obljubila, da bo izposlovala, »da se bo prisilno delo za splošne namene uporabljalo samo tedaj, ako bi ne bilo mogoče dobiti prostovoljnih delovnih moči«, vendar bodo morali zamorci še malo počakati...

Na Japonskem — to je obče znano — cvete trgovina z dekleti kot tajna panoga trgovine s sužnji še dandanes kakor je prej. Vsako toliko časa lahko čitamo v novinah, da so bile mlade deklice prodane tej ali oni zloglasni hiši, ali pa takole: Po visoki milosti cesarskega princa je bila zopet ena deklica rešena propasti. Princ je izvedel, da je bila sestra enega njegovih služabnikov

prodana za 400 jenov v neko zloglasno hišo, in je plačal zanjo 500 jenov, samo da jo reši in osvobodi.

Cena japonske deklice se suče na Japonskem, po listih sodeč, med 300 in 600 jeni, torej med 7 in pol do 15 tisoč dinarjev.

Bridka in groteskna hkrati je ugotovitev, da so dandanes zamorci sami, in celo najbolj civilizirani med njimi, največji in najokrutnejši trgovci s sužnji. Nikjer ni namreč robstvo tako zelo razširjeno kakor v zamorski republiki Liberiji.

Ameriški pesnik in učenjak Georges S. Scheiner, sam zamelec, je izdal, potem ko se je mudil leta 1931, več mesecev v Liberiji na zapadni obali Afrike, knjigo z naslovom »Slave today« (Dandanašnji sužnji), v kateri je jasno in odkrito obtožil vladno republiko Liberije, da trpi suženjstvo in trgovino s sužnji, pa ne samo to, ampak da celo sami člani vlade zlorablajo svojo moč, da si polnijo hareme s črnimi deklicami in da sami v velikanskem številu prodajajo mlade ljudi za plantaže na portugalski obali Fernando Po.

Knjiga je izšla v Zedinjenih državah Amerike in je vzbudila ondi velikansko senzacijo in osuplost. Čitali so jo gotovo tudi člani Društva narodov, v katerih družbi je zastopana tudi Liberija, pa nič... Evropa ima važnejših skrbi.

—r—

Eksotične žene

Kakšen čar je le v očeh eksotičnih lepotic, da jih pesniki že od vekomaj opevajo?

Otožnost gazele, ki živi v robstvu, hrepenenje po svobodi, koprnenje po domovini dedov, nezadovoljeno strast, mržnjo in greh čitate v zenicah lepotic iz Orienta: vse, kar so podedovale od svojih mater in babic, počiva v njih očeh. Stoletja so pustila svojo sled, ki se ne da tako lahko izbrisati. Ženska z Vzhoda nosi v svoji krvi klice nezaupljivosti, ki se je nanjo navadila v dolgem času suženjstva.

Mar morejo biti oči mlade Turčinke polne veselja in življenjske radosti, če posluša strašno povest svoje babice, ki so jo bili ugrabili sirovi Kurdi iz rodnega doma in odvedli s seboj v Carigrad v dar pohotnemu paši? In kadar vidi še sliko svoje matere, ki je venela v haremu priletnega moža?

In črne oči male Kitajke, ali ne kažejo znamenj ženskega zatiranja med židovi kitajskih dvorcev, ko ona in z njo toliko drugih niso smele občutiti ljubezni, zakaj ko bi to izvedel tiran oče, bi jo z lastno roko zaklal.

Žena z Vzhoda do nedavno ne samo da ni smela imeti svoje volje, ampak se tudi ni smela geniti iz hiše. Bila

je prepuščena sama sebi, svojim sotrpinkam tovarišcam in svoji domišljiji.

Žena z Vzhoda tudi ni bila duševno omejena. Ona je čitala, ona je znala jezike, ona je bila včasih inteligentnejša od svoje evropske sestre, samo da ni imela prilike, da bi uporabila svojo inteligenco.

Orientalin poljub je slajši od poljuba Evropke, njen objem je senzibilnejši in čutnejši, ker se je morala ona vedno boriti za naklonjenost svojega gospodarja, ki je imel razen nje še cel harem drugih lepotic. Moderna orientalka je ohranila vse lastnosti svojih babic. Minilo bo še dosti decenijev, preden bo izgubila to svoje krvno obeležje. Ali ga pa bo tudi? Mar bi ona s tem ne izgubila vsega svojega čara in bi postala samo ženska malo nenavadne, a včasih tudi grde vnanjosti?

One to čutijo in nikakor ne izgubljajo svojega tipa. V evropskih salonih, na univerzah hodi Egipčanka v beli obleki, a Kitajka se češe na nacionalni način in si kroji evropske obleke po kitajskem kroju.

Orientalka dobro ve, da je tisti pisani okvir, v katerem ona doma živi, značilen faktor njene lepote.

Lepa Kitajka.

Eksotika Perzijanke.

Čudovite oči Japonke.

Najvernejše ogledalo dandanašnje Amerike je vsekakor gigantski New York. Mesto, ki ima dandanes sedem milijonov prebivalcev, torej več ko polovico toliko, kolikor jih ima kraljevina Jugoslavija. S svojimi nebotičniki in svojimi predmestji je to velikan, v katerem polje bučno in očitno simptomatično življenje. Če gre človek brez predsodkov skozi New York in gleda samo površno okoli sebe, se mu zdi, da se živi v tem mestu srečno in zadovoljno, da so vsi ljudje siti, kratkomalo, da je to mesto, v katerem se vse zadovoljno giblje po določenem redu. Res je, v tistem delu mesta, kjer so nebotičniki, banke, bioskopi, varieteti, hoteli in velike trgovine, teče življenje v najlepšem redu. Brez konca dolge kolone avtomobilov se pomikajo, se pomikajo sem ter tja, se križajo po ulicah, tako da simbolizirajo živi krvni obtok New Yorka. Tu v centru se res dela in živi dostojno in lepo. Čez dan so videti vse ženske in vsi moški še nekam resni in poslovni. Elegantnih dam je na ulici kaj malo. Videti je samo uradnice in delavke. Tisti razkošni in bogati svet se pojavlja šele ponoči, ko dobi vse mesto videz razkošja in sijaja. Tedaj se težko razloči, kdo je bogat in kdo siromak, ker vsi enako navdušeni uživajo čare, ki jih jim nudijo newyorške noči. Kakor bi imeli vsi enako polne žepe. Tako se človeku zdi, toda delovni in uradniški svet se prične opolnoči počasi izgublјati, zakaj drugi dan se zopet začne življenje po tistem discipliniranem redu.

Takšen vam je center New Yorka, takšno je sploh življenje vseh ameriških mest. V centru so nebotičniki, palače, sijaj. Ali to ne dela Amerike. V resnici poleg vse te razkošne nočne živahnosti, poleg vse svoje grandioznosti New York je. V prvi vrsti zaradi prenaseljenosti. Iz dneva v dan pritiska v New York vedno večja armada provincialcev. Tam v notranjosti Amerike, na farmah, po rudnikih in tvornicah je

Speča armada brezposelnih v New Yorku.

delo ustavljeno. Zakaj nima pomena, da bi človek stal ob mrzlih železnih strojih. Tisti, ki so si nahranili kaj denarja, hite v New York in druga velika mesta, ker se nadejajo, da bodo mogli ondi lažje živeti. Seveda jim velika požrešnost vele mestnih spekulativcev hitro izprazni žepe, pa se tudi oni postavijo v vrste tistih, ki so brez dela in ki tudi prihajajo iz province. Vsem seveda New York ne more nuditi dela, pa vendar vsi potrpežljivo čakajo in upajo na nekaj, kar mora gotovo priti. V tem pričakovanju se jih nabira vedno več, in vsi ti ustvarjajo na periferiji New Yorka in

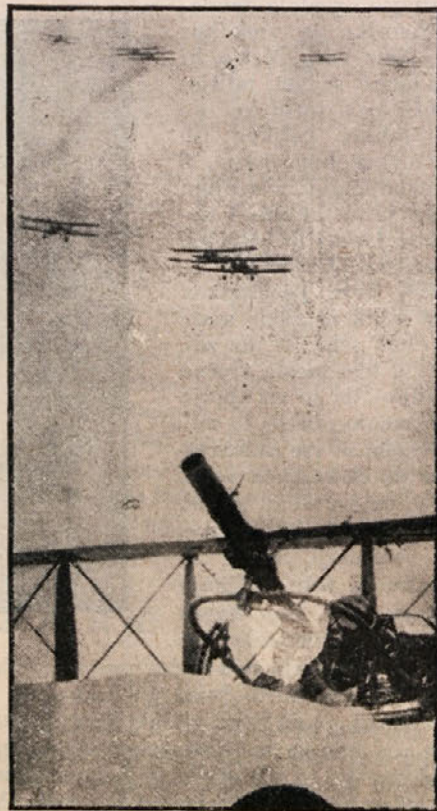

V morje mečejo kavo, kar je imajo odveč.

drugih velikih mest silno težko atmosfero. Že zdaj se čuti, kako pričenja ta atmosfera dušiti. Odločilni faktorji New Yorka so resno v skrbeh. New York ne more sprejeti vase več ko sedem milijonov prebivalcev, zadnjih šest mesecev pa je naraslo njih število skoraj na osem milijonov. To je toliko kakor da je nekaj stotisočev ljudi brez strehe. Tako pravi suha statistika. To pa mora roditi slabe posledice. Tudi če je večji del ljudi, ki so brez službe, dobil košček strehe, vendar jih je veliko, strašno veliko, ki spe na ulicah, v portalih velikih poslopij, v tunelih ali pa pod stavbnimi odri novih zgradb. Zato se tudi pokažejo človeku, ki stopi ponoči malo iz centra, res grozotne slike. In kolikokrat se zgodi, da se ta ali oni več ne vzdigne s te svoje trde postelje! Tovariši jih zjutraj zapuste, misleč, da spe. In res, oni spe najlepše spanje...

Razen teh prizadeva New Yorku skrbi še sekantna buržuazija in uradniški svet. Če bo še zanaprej tako raslo število prebivalstva, ne bo dolgo, ko bo imel New York ne deset, ampak dvajset milijonov ljudi. A pomislite, prostora je samo za sedem milijonov! Zato so se vsi odločilni činitelji v New Yorku lotili dela. Načrti za razširjenje tega velikana so že izdelani. Newyorška občina je že postavila temelje za šest nebotičnikov. Vsak izmed njih bo po 287 metrov visok, v vsakem pa bo po tri tisoč stanovanj, tako da bo v njih dobilo stanovanje do dve sto tisoč ljudi. Ta poslopja naj bi bila po načrtu zgrajena do konca drugega leta.

Tako se pripravlja ameriška prestolnica za obrambo pred svojo periferijo. Vse tako kaže, da ustavi v notranjosti dežele delo še veliko podjetij in da se pojavijo nove kolone tistih, ki so ob zaslužek. Nič čudnega ni potem, če se porajajo iz te velikanske armade tisti, ki jim pravi moderna Amerika gangsterji in ki jih preganja z vsemi mogočimi pomočki, celo z avioni.

Lov na gangsterje.

Mali zidarji

Nekatere izmed ptic tako dovršeno grade svoja gnezda, da jih človek lahko z občudovanjem imenuje prave mojstre.

Ni tako lahka reč iztekniti domove teh majhnih delavcev. Včasih lahko po gostolenju, po njih pesmi zaslu-

Krojač sešije s svojim kljunom takšnole gnezdece, kjer izvali mladiče.

tite bližino njih skrivališč, toda navzlic temu se boste precej zamudili, preden boste našli njih hišice. In kadar jih dobite, se boste začudili, kako so mogle te male, drobne stvarce sezidati tako popolna zavetišča, gnezda, ki so dostikrat prav lepa. Takoj boste spoznali, da je bilo treba za to delo veliko ljubezni in truda.

Poglejmo ptiče, katerih mladiči se izvale goli in slabotni ter se dolgo ne morejo zaupati svojim krilom. Ti ptiči si grade svoja gnezda nenavadno skrbno in so pogosto pravi zidarski mojstri. Pri svojem zidarskem delu uporabljajo različne snovi. Ne smete misliti, da delajo vse ptice svoja gnezda iz vejic, slam in perja. To so navadni zidarji. So pa tudi ptiči, ki zidajo svoja gnezda kakor ljudje hiše. Prva med njimi je lastovka. Na podoben način kakor ona gradi gnezdo tudi vzhodno-azijska lastovica salangana (*collocalia esculenta*), katere gnezdo Kitajci jedo in ga imajo za največjo poslastico. Ameriški lončar (*furnarius rufus*) je cel umetnik v zidanju gnezda. Svoje ime je dobil po tem, ker dela gnezdo v obliki lonca. To gnezdo je nenavadno trdno in trpežno.

Dosti ptic si tudi postavi gnezdo v duplini drevesa ali pa v zidu. To duplino s svojim ostrim kljunom lepo izpopolnijo in oblože s perjem ali pa z mehko travo. Med take ptice-zidarje spada tudi detel, ki si zgradi vsako leto novo gnezdo, v zapuščenem se pa naseli kakšna ptica pevka.

Razumljivo je, da se vse te ptice nauče zidarskega rokodelstva od svojih staršev. Nekatere so seveda zelo nespretni in jim veter kaj hitro razdere hišo. Med naj-

Čuček je v nasprotju s tkalcem in krojačem prav neroden zidar.

bolj renomirane zidarje, ki jih seveda ostale ptice zaradi tega zavidajo, prištevamo zlasti ptiča tkalca (*philaeterus socius*). Ta si stke svoje gnezdece prav spretno in vešče iz tenkih listnih žilic, volne, dlak in slamic. Njegovo gnezdo je nenavadno odporno in stkano tako popolno, da lahko dostikrat tudi ljudem koristi. Gnezdo je, kakor kaže slika, podobno mošnji za tobak, ki visi na veji. Vhod v gnezdo je s strani. Mladiči tako rasejo v gugalnici, ki se neprestano ziblje.

Za tkalcem je prav gotovo najboljši zidar ptič krojač (*cisticola cisticola*), ki nas s svojo spretnostjo še bolj preseneča. Njegovo gnezdo sta dva lista, katerih robova sta naravnost umetniško sešita. To napravi krojač sam. Razen tega sprede sam tudi nit, s katero potem sešije liste. Je res pravi mojster in ve, iz kakšnega listja si naredi gnezdo. Svojemu delu lahko popolnoma zaupa in se mu ni treba bati, da mu veter odnese gnezdo.

Kakor vidite, imamo torej med ptiči imenitne mojstre. Če primerjamo njih moč in hitrost, s katero delajo, s človekom, si lahko mislimo, kakšne čudovite hiše bi oni sezidali, ko bi imeli lastnosti, ki jih ima človek.

Tkalec stke z nenavadno natančnostjo na veji torbico in napravi tako gugalnico za svoje mladiče.

K d o r z n a p a z n a

Na šentpetrski cesti stoji desetleten deček in tuli kakor obseden. Ljudje obstajajo — trije, deset, dvajset... in že je obkolila dečka velika kopica. Fant pa neprestano tuli.

Naposled se vendar posreči otroka pripraviti do besede.

«Denar sem izgubil, hu — u — u...»

«Koliko pa?»

«Dve sto dinarjev. Vso očetovo invalidsko podporo, hu — u — u! Ves teden ne bomo nič jedli, hu — u — u! In če pridem domov, bom še tepen, hu — u — u...»

«Ali imaš še kaj bratov in sestra?»

«Imam. Pet. Vsi so mlajši od mene, hu — u — u...»
V ljudeh se začne zbujaati sočutje. In neki siromašno oblečen mož se prvi opogumi:

«Veste kaj, gospoda? Nekaj bi predlagal. Fant se mi smili. Zberimo vsaj nekaj. Jaz sem sicer sam siromak, toda kovača bom le dal. Kdo da še kaj?»

Nihče ni hotel zaostati za preprostim možem. Vsakdo je kaj dal in čez nekaj minut je plemeniti možak stisnil otroku v roko čez tri sto dinarjev.

S solzami v očeh se je deček zahvaljeval. In množica se je razšla.

Plemeniti mož je krenil na desno, otrok na levo...

Čez četrt ure pa sta se spet dobila v neki oddaljeni zakotni ulici. In otrok je rekel plemenitemu možu:

«Oče, tu je denar. Nekaj čez tri sto dinarjev.»

«Prav. Zdaj pa se peljeva v Šiško, da napraviva še tam tako.»

Jutri začnem novo življenje

Novo življenje se ne začne nikdar danes.

Duhovna vrednost odločitve je v pripravi. Dosti manjša je v izvedbi — ker se le malokdaj uresniči. «Novo življenje» je najbolj relatičen pojem na svetu. Za enega pomeni delo, ki ga dotlej še ni opravljal, ali pa počitek, ki ga ni vajen, daljni svet, beg v samoto ali v množice — za drugega pa je morda samo nova dieta. Vselej pa naj bi bil «pranje» duha. Občutek, da ima človek svobodno voljo. Poizkus, kako bi dobil in izrabil oblast duha nad telesom.

(Le da v podzavesti še zmeraj živi občutek usodne vezanosti na dosedanje navade. In da bo ta občutek postal živ, nepremagljiv, če se bo človek hotel izpremeniti.)

Toda — jutri se začne novo življenje.

*

Ni človeka, ki ne bi v dnu duše hrepenel po nečem novem. Če to hrepenenje umre, je najživejši človek mrtev. Ostanek je samo agonija.

Toda tisto novo je samo dežela, ki se človeku od daleč smeje. Fata morgana. Najbolj osrečujoč zemljepisni pojem. Igra — lenobe.

*

Pameten, star zdravnik (eden tistih hišnih zdravnikov, ki žal izumirajo) je imel navado svetovati svojim bolnikom:

«Živite nekaj časa narobe!»

Preveč solidnim je predpisoval krokanje, preveč izkrokanim največjo vzdržnost. Mesojedcem korenje, vegetariancem napol pečene zrezke. Nasvetoval je novo življenje kot najboljšo zdravilo.

Zdaj pa se vsi tako prekleto dobro poznamo, da na tako zdravljenje niti ne mislimo. Kdor hoče danes začeti novo življenje, se podzavestno zaveda vsega, kar ga je vezalo k staremu življenju, in to mu je največja ovira, vir pomislekov.

Tudi vera v praznoverje ovira resen začetek novega življenja.

Ljudje si dajejo sestavljati horoskope, ki določijo življenje do najmanjših podrobnosti in ubijejo s tem še tisto trohico lastnega stremenja po poti navzgor, ki je še ostala.

Če tudi govorijo hirologi in grafologi o črtah, ki kažejo skorajšnjo izpremembo življenja, čaka človek to izpremembo le pasivno, ker mu jo je pač določila usoda...

Vera, praznoverje in mistika dvigata upanje v novo življenje.

Toda nič skupnega nimajo s prostim, opajajočim občutkom: «Jutri začnem novo življenje!»

*

Majhne, smešne stvari lahko zbude resno hotenje po novem življenju.

To smo najbolj videli, ko so si začele ženske striči lase. Pri nekaferih je ta malenkost pomenila pravo prerojenje. Postale so trdnjše, zavednejše, samostojnejše. In podjetne. Vrat, ki ga niso več tiščale kite, se jim je iztegnil, zravnal.

Lepotne operacije pomenijo skoraj zmerom «novo življenje». Če si da žena popraviti nos ali pa si kaj drugega olepša, naj mož skrbno pazi! Pripetiti se mu utegne, da bo žena kaj kmalu zahtevala novo opravo v stanovanju. In če bo tako poceni plačal ženino izpremembo, naj bo še vesel! Saj je novo življenje prerojenje pri živem telesu!

*

Generacija pred nami je verjela v stalnost življenja. V mirno gnezdece in drugo — recimo — navlako. Po vojni živi v slednjem človeku zavest, da se utegne danes, jutri vse izpremeniti. Iz tega prepričanja izvira sicer bolj hrepenenje po starem. Toda občutek nestalnosti vsega sveta deluje živo, vpliva pomlajevalno.

Stari Akiba je rekel: «Nič ni pod solncem novega.»

Nič ni nemogočega.

Mož je bil star, pa je imel prav.

*

Vzorov za začetek novega življenja imamo dovolj. Nemec dr. Ritter, ki je pobegnil s svojo spremljevalko na samotni otok.

D'Annunzio, ki živi kot puščavnik v svoji vili.

Filmske zvezde, ki uhajajo v samostane.

Ravnatelj in bogataši, ki se umikajo svetu.

Čudno pa je, da se doslej še ni odločil noben divjak, da bi zamenjal svoj usnjeni predpasnik z evropsko obleko in zbežal iz puščave v vele mestno podstrešno sobico.

*

Že najmanjša izprememba nas lahko odtrga od naših vsakdanjih navad. Te besede pomenijo zelo dosti.

Zato je dosti vredno tudi izmenjavanje hrane.

Človek, ki je dolga leta zajtrkoval kavo in kruh in je zdaj dva dni čaj s prepečencem, bo prepričan, da mora to vsakdo opaziti. In že ta občutek je lahko začetek prerojenja. Utégne se mu zgoditi, da bo takrat prvič opazil, kako lepi so večerni oblaki, kako lepa je ta ali ona knjiga. Toplo mu postane pri srcu. Samo zato, ker je nov zajtrk, malenkostna zmaga nad navado, napravil praznino v duši, ki jo bo zdaj lepše izpolnil.

V splošnem pa so potrebne večje žrtve kakor izpreminjanje zajtrka.

*

Mož, ki se odloči za novo življenje, ga začne nankrat, kakor bi vse staro presekal.

Ženska, ki se odloči za novo življenje, se najprej dolgo ganljivo poslavlja od starega.

X.:

Voda mladosti

Pred davnimi, davnimi leti je živel nekje v japonskih gorah siromašen drvar s svojo ženo. Bila sta že stara in brez otrok. Žena je sedela doma in predla, mož pa je sekal v gozdu drevje.

Nekega dne pa je šel globlje v gozd kakor sicer. Nenadoma je prišel do studenca, ki ga prej še nikoli ni videl. Ker je bil žejen, se je sklonil in zajel krepak požirek, ki ga je osvežil. Ko je potem zagledal svoj obraz na vodni gladini, je opazil, da se je zgodilo nekaj čudnega, Postal je spet mlad! Glavo, ki je bila že plešasta, so mu spet pokrili gosti, črni lasje, vse gube na obrazu so mu izginile in slabotni udje so postali spet polni in močni.

Kar zaplesal je od veselja. Potem je pohitel domov k svoji ženi. Ta pa se je prestrašila. Ni mogla verjeti, da stoji pred njo njen mož. Naposled jo je prepričal, da je res on. Tedaj je vzdihnila: «Ker si zdaj tako mlad, ne boš maral ostarele žene! Tudi jaz pojdem tja, da se napijem vode, ki vrača mladost. Počakaj me! Hitro se vrnem!»

In pohitela je v gozd.

Tudi ona je našla studenec mladosti. Kako je bila voda hladna, kako jo je vso osvežila! In žena je pokleknila na breg, pila in pila... Ni se mogla odčejati!

«Janko — ali si ti?»

«Govori tiše — moja tašča je v sosedni sobi.»

«Kaj? Jaz da ne poznam tvojega glasu?»

Mož pa jo je doma nestrpno čakal. V mislih jo je že videl, kako se vrača k njemu, vsa mlada, nežna, vesela, kakor v tistih dneh, ko jo je snubil. Toda ni je bilo. Zato je zaklenil hišo in jo šel iskat.

Ni je našel. Ob studencu mladosti je ni bilo. Že je hotel obupan oditi, ko je začul nekje blizu pritaženo vekanje; in ko se je ozrl tja, je zagledal ženina oblačila in majhnega otročička!

Žena je pregloboko zajela iz studenca mladosti, napila se je čarodejne vode do nemočnih otroških let.

Otročiček je čudno žalostno pogledal moža. In mož ga je pobral in nesel s samotnim in težkim srcem domov.

(B. R.)

Zgodbica

Pri mizi sta si sedeli nasproti. Lepa, zrela žena in mlado, neumno dekle.

On je iskal polne, bele roke zrele žene in njegov pogled se je ujel na dekletovih otroških očeh.

Dvoril je zreli ženi in njegov glas je božal mlado dekle.

In medtem ko je zrela žena brez ovinkov odgovarjala na njegove dvoumnosti, je sanjala, kako lepo bi bilo, ako bi bila mlada, otroško mlada, neumna in neizkušena.

In medtem ko je mlado dekle sramežljivo rdelo ob njegovih pogledih in besedah, je sanjalo, kako lepo bi bilo, ako bi bilo žena, zrela, pametna in izkušena.

Jenő Wallesz:

Najpametnejša žena

Sobarica je poldrugo uro snažila parket v obednici. To me je pri delu motilo. Neprestano je namreč butala s ščetjo v vrata moje delovne sobe.

Zaklical sem ji:

«Nehajte že vendar! Te neumnosti mi je dovolj!»

Moja žena pa se je ujezila:

«Nikar se ne mešaj v gospodinjske posle... Tla se morajo svetiti kakor ogledalo. In čista morajo biti, da bi lahko na njih jedli.»

Butanje se je začelo iznova. Šele opoldne je bilo dela konec in čul sem, da že pripravljajo kosilo. Stopil sem v obednico in sedel za mizo. Kmalu je sobarica prinesla iz kuhinje juho. Ko pa je stopila na gladka tla, ji je zdrsnilo. Zakričala je in v strahu spustila skledo iz rok... Žena je prebledela in me prestrašeno pogledala. Bral sem v njenih očeh, da se boji mojih očitkov. Da bi jo pomiril, sem se sklonil nežno k njej. Pobožal sem ji lase in ji prijateljsko rekel:

«Srček moj, ti si najpametnejša žena na svetu...»

«Jaz?»

«Da, ker si vedela, da bomo danes na tleh jedli...»

(B. R.)

«Kako? Ali res nisi svojega glasu izpremenil?»

«Halo — torej kdo pa govori vendar? Kdo pa je tam?»

«Kaj bo pa sedaj? Zares — moj mož je!»

Kako so lovili zlato iz morja.

Leta 1922. se je potopil pred Ushantom v globini 120 metrov parnik «Egipt», ki je imel s seboj za 40 milijonov dinarjev zlata. Po treh letih truda je italijanska ladja «Artiglio II.» lani odprla s pomočjo potapljačev v oklepih ladjin trup in s posebnimi kleščami dvignila zlato iz morja.

Pri dviganju tega zaklada so imeli veliko smolo. Leta 1930. se je potopil parnik «Artiglio I.», ki se je lotil iste naloge. Ko je «Artiglio II.» pripeljal zlati tovor v Portsmouth, so cariniki na zahtevo francoskih ribičev zlato zaplenili. Ribiči so namreč hoteli del «plena», ker so pomagali iskati potopljeno ladjo. Šele po dolgotrajnem prerekanju se je lahko «Artiglio II.» z zlatom vred odpeljal.

Likalniki namesto žarometov.

Kodakova družba je nedavno v svojih preizkuševalnicah fotografirala neki kip v popolni temi.

Vzeli so navadno fotografsko ploščo in ji povečali občutljivost z dicianinom in rubrocianinom, dvema barviloma, ki povzročita, da posname navadna plošča tudi nitra-rdeče žarke.

Za osvetljevanje kipa so vzeli dva navadna električna likalnika in postavili vsakega na eno stran. Kontakt so vteknili v stikalo, da se je likalnik razgrel. Pri aparatu so vzeli zaslonko $F=4.5$ in osvetljevali ploščo dobro uro. Dobili so jasno sliko. Tudi likalnika sta se na plošči videla. Eden je imel celo okoli sebe razločen soj (auro).

Ker je treba plošče pripraviti v popolni temi — fotografska temnica ne zadošča —, to delo ni lahko, saj najmanjši refleks svetlobe vse pokvari. Po fotografiranju pa je treba ploščo napraviti na podoben način neobčutljivo. Za to uporabljajo pinakryptolovo zelenilo.

Novo prometno sredstvo na oceanih.

Za današnje čase so postali oceanski parniki že prepočasni, letala pa so še premalo dovršena. Vsi dosedanjí leti so bili samo poizkusi, ki so sicer pokazali podjetnost letalcev, ne pa praktično uporabljivost. Za ta prehodni čas je izumil neki nemški inženjer posebno prometno sredstvo, ki je sicer dosti hitrejše od ladij, toda po hitrosti ne more tekrovati z letali. Zgradil ga je v obliki smotke, ki jo poganja propeler. Ob bokih so posebni stabilizatorji, ki omogočajo plovbo tudi v viharjem vremenu. Prostora bo v njem za 60 ljudi. Medtem ko potrebujejo parniki za pot iz Evrope v Ameriko štiri ali pet dni, računa nemški inženjer, da bo njegova «smotka» napravila isto pot v poldrugem dnevu.

Žalosten rekord.

«Debelo Berto», nemški 42centimetrski možnar, ki je bil eno največjih presenečenj v začetku svetovne vojne, je prekosil najnovejši francoski top. «V znamenju razorožitve» je napravila francoska tvornica orožja Schneider-Creuzot največji top sveta, 52centi-

metrsko havbico, ki tehta 70.000 kilogramov. Samo cev, ki je dolga 8.5 metrov, tehta 45 ton. Top je montiran na vagonu, ki je dolg 30 metrov in tehta 265 ton. Izstrelki tehtajo 1400 kilogramov in lete 18 kilometrov daleč. Na 5 kilometrov lahko razbijejo najmočnejše trdnjavske zidove. Top premikajo stroji, ki jih žene elektrika, če pa ta odpove, naravnava jo cev lahko tudi ljudje.

Avtomobilske ceste, ki se same razsvetlujejo.

Ameriške Združene države, kjer je največ avtomobilov, imajo tudi najlepše in najrazsežnejše ceste. Varnost pri ponočnih vožnjah je bila doslej razmeroma majhna, zato so jo poizkušali na vse načine povečati. Razsvetljevanje z obločnicami je predrago in zahteva preveč ljudi, ki ceste nadzirajo. Zato so zdaj v Kaliforniji pomazali drevje ob cestah z neko sestavino raznih soli in fluorescina, ki se ponoči sama sveti. Pri železniških prehodih in na nevarnih ovinkih pa so isto snov razmazali tudi po cesti.

Sladkor za — zidanje.

Ameriški «Mellonov zavod» poroča o zelo važnem odkritju. Tamkajšnjim učenjakom se je namreč posrečilo povečati trdnost malte za 60 % — s pomočjo sladkorja. To novost so odkrili, ko so iskali novih virov za uporabo sladkorja, ki ga producira Amerika dosti preveč. Na sto kilogramov apna dajo šest kilogramov sladkorja. Profesor Cox, ki ima največ zaslug pri tem odkritju, pravi, da so ga poznali že stari Rimljani, ki so dodajali malti razne sladke surovine. Če se bo ta izum v praksi obnesel in bo res tako pomemben, kakor mislijo zdaj, se obetajo sladkorni industriji zlati časi.

Brezžični telefon.

Italijanski izumitelj Marconi je napravil s pomočjo ultra-kratkih valov nov izum, ki bo pomenil prevrat v tehniki. Sestavil je namreč priročen aparat, ki bo služil za brezžično telegrafijo, telefonijo in gledanje v daljavo.

Marconi je ugotovil, da se dajo ultra-kratki valovi zelo natanko diferencirati. Zato jih je uporabil pri svojem novem izumu, ki ga dela na jahti «Electri» sam zase, da se mu ni treba bati industrijskih vohunov, ki kaj radi kradejo nove izume.

Njegov «mikroradio» — tako je namreč krstil svoj izum — je praktičen brezžični telefon, ki ga bo vsakdo lahko nosil s seboj. Ultra-kratki žarki, ki jih pri njem uporablja, prodro vsako oviro in so tudi neobčutljivi za vremenske motnje. Sprejemati jih bo mogel samo tisti, ki mu bodo namenjeni.

Novi izum bo vzel državam brzogovni in telefonski monopol, ker bo vezal ljudi direktno. Razen tega bo tudi zelo praktičen, ker ne bo nihče v nevarnosti, da bi sprejemnik slabo čul vesti, ki so mu namenjene, ali pa da bi kdo nepoklican prisluškoval.

Praktičen izum za avtomobiliste.

Nevarnost, da avto zdrsne, je na klancih ob poledenelih tleh tudi z verigami še zmeraj velika. Nemci so temu zlu odpomogli z novim, zelo praktičnim izumom. Pod zadnjima blatnikoma so napravili dva posebna rezervoarja, ki ju napolnijo s peskom. Če pride avto na ledena tla, odpre šofer s krmilnega sedeža s posebno vzmetho oba rezervoarja in droben pesek pada pod zadnji kolesi ter s tem prepreči drsenje. Brez dvoma se je s tem izumom varnost vožnje zelo povečala.

Z raketo z zemlje na mesec

Raketa se je srečno spustila na Mars, kjer so jo ondotni ljudje z velikim spoštovanjem sprejeli.

Najresnejši načrti za interplanetarno potovanje. — V kratkem nameravajo spustiti dve raketi kot izvidnici na mesec. Raketa bo preletela to pot v 100—150 urah in bo imela takšno lastnost kakor mačka, da bo vselej priletela na «noge».

Več ko trideset let je že, odkar se je porodila v glavi pisatelja senzacionalnih romanov Julesa Vernea misel o podmornici, o zrakoplovu, o plavajočem otoku in o potovanju na Mars. Tedaj se je svet veselo zasmel, podal Julesu Verneu roko in prisrčno zaklical: «Bravo, Verne, vi imate genialno domišljijo!»

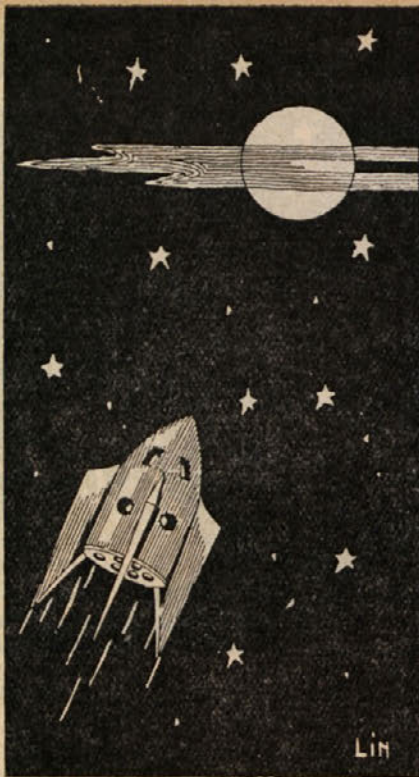
Dandanes je ta domišljija resničnost. Jules Verne si ni izmišljal absurdov. To je bil človek instinkta, človek, ki je, spremljajoč razvoj tehnike, slutil njeno popolnost. Dandanes je zrakoplov skoraj tisto, kar avtomobil. Podmornice tudi, plavajoči aerodromi se grade, v tvornicah se izdelujejo zrakoplovi z velikanskim obsegom — aerobusi, celi parniki... Kakor torej vidite, so vse te ideje dandanes resničnost, razen potovanja na Mars. Toda ali nam niso dosedanji uspehi zadostno jamstvo, da se bo dal jutri preleteti tudi brezračni prostor nad zemljo?

Vi seveda ne veste, ali pristojni in zainteresirani učnjaški krogi vedo, da že imamo anonimno društvo za interplanetarno potovanje. V tem društvu so osredotočili učenjaki kapital Evrope in Amerike. Tu se kar naprej dela in eksperimentira. Išče se sila, plin, eksploziv, kemični proces, ki bo mogel odnesti človeka na Mars in na druge planete. In našli so že pomembne formule. Dve leti je že, kar imajo v Nemčiji konstruirano raketo, ki bi v 146 urah priletela na Venero, a v 255 urah na Mars. V okviru teh načrtov in po navodilih graditeljev rakete so bili nedavno tudi izdelani filmi, ki kažejo potovanje na mesec. Eden teh filmov je «Žena na mesecu», drugi «Svet leta 1980.» Vi ste seveda mislili, da je tudi to navadna fantazija, v resnici sta pa oba filma izdelana pod vodstvom strokovnjakov za interplanetarno vprašanja, a 30 odstotkov čistega dobička od teh filmov gre na korist tistega anonimnega društva za zgradbo in dobavo potrebnega materiala za rakete. Zadnji čas se že ve, da je Herman Obert, instruktor Frica Langa, zgraditelja filma «Žena na mesecu», glavna oseba tega interplanetarnega prometnega podjetja. Vse tako kaže, da je Herman Obert dal pobudo, da se v kratkem v mnogih svetovnih mestih pojavijo strogo

strokovni članki, ki bodo razpravljali o dosedanjih načrtih za rakete in o najnovejšem, ki ga proučujejo hkrati v Ameriki in Nemčiji.

Kakor zamisel Julesa Vernea, tako so se tudi vsi dosedanji projekti raket izkazali za nepraktične. Prvi poskusi, da se napravi velika granata, ki bi jo izstrelila velikanska moč eksploziva iz topa in jo nesla s hitrostjo treh kilometrov na sekundo tudi še potem, ko bi že preletela 100 km, so pokazali, da je ta načrt neizvedljiv in nepraktičen. Takšna granata bi nikdar ne prišla na mesec, ampak bi blodila po vsej vesoljski okolici zemlje. In potem pa, ko bi se tudi napravil top, dolg 150 m, ki naj bi izstrelil takšno granato, je še zmeraj veliko vprašanje, ali bi ne bila hitrost granate v brezračnem prostoru problematična oziroma ali bi ne bila granata po 338 tisoč kilometrih od zemlje na mrtvi točki. V tem trenutku bi granata, ako bi višje sile zmanjšale njeno hitrost, ne imela nove impulzivne moči in... zgodilo bi se, da bi ostala na mrtvi točki. Tako so se izkazale za nepraktične tudi rakete z eksplozivom v prašku, toda ideja same rakete je živo zainteresirala vesoljni svet. Po prvih poskusih z raketami, ki jih je gnal eksploziv, neka vrsta smodnika, in ki niso uspeli, se je takoj videlo, da je raketa edino mogoče interplanetarno prometno sredstvo bodočnosti. Zato so si prizadevali dobiti najprimernejši, najpraktičnejši in najmočnejši eksploziv, s katerim bi dosegla raketa maksimalno, tako rekoč absolutno hitrost. Dolgo in vneto so sestavljali takšen eksploziv, dokler niso nedavno spoznali, da bi mešanica plinov hidrogena in neke vrste oksigena mogla dati moč za začetno hitrost 5 km na sekundo. Napravili so poskuse z miniaturnimi raketami in definitivno ugotovili moč teh plinov, ki omogočajo potrebno začetno hitrost.

To je brez dvoma pomembno odkritje. S pomočjo mešanice hidrogena in oksigena se sicer raketa požene, toda vprašanje je, ali bo mogla tudi dalje leteti. Katera hitrost je potrebna, da bi prišla iz sfere zemeljne privlačnosti? Izračunano je, da prileti telo, ki pada, na zemljo s hitrostjo 11 km na sekundo, a le tedaj, če je bilo izpuščeno z neke teoretične točke, kjer se teža več ne občuti. Ta mrtva točka je 338.000 km nad zemljo. Če vzamemo zdaj recipročno, da potrebuje raketa, preden zapusti zemljo, prav isto hitrost (11 km), ne za odhod, ampak da se osvobodi teže, zračnega pritiska in kemičnih vplivov, potem ni težko izvajati iz začetne hitrosti tega bistvenega pogoja raketnega letenja. Vprašanje pa je, ali bi mogel človek vzdržati v tej maksi-

Raketa je preletela mrtvo točko in zagledala senco meseca...

malni hitrosti. Gotovo je, da bi se počutil človek ob takšni hitrosti prav slabo, veliko slabše kakor na zemlji. Razen tega še drugo vprašanje: kaj bi bilo, ko bi prišla raketa v območje lunine privlačnosti, ki je šestkrat manjša od zemeljske? Ni dvoma, da bo konstrukcija rakete takšna, da se bo mogla z enim gibom roke ali s samim vplivom teže avtomatsko zmanjšati tudi ekspanzija plinov. To je čisto lahko mogoče, ali denimo, da bi se delovanje plinov popolnoma ustavilo ali da bi se pustilo, da bi raketa sama letela na mesec nekako s hitrostjo 1 km in 700 m na sekundo — ali bi to ne bila zadostna hitrost, da bi se raketa pri padanju razbila na

drobne kose, tolikanj prej, ker bi se med padanjem obračala? Ta zelo važni detalj je močno zanimal strokovnjake, ki so na to stran napravili razne poizkuse. Neki ameriški inženjer fizik je pri proučevanju problema padanja ugotovil, da je mačka najpopolnejše telo, ki instinktivno čuti težo in se, kadar leti na tla, obrača tako, da se ujame vselej na noge. Znana reč je, da ne pade mačka nikoli na hrbet, s katerekoli višine jo vržete. Ta okolnost je zanimala tudi konstruktorje nove rakete, ki so naposled rešili tudi ta problem, in sicer na ta način, da so izumili jako občutljivo magnetsko napravo, ki bo avtomatsko obračala raketo proti teži meseca, tako da bo nazadnje padla na svoje prožne vzmeti, posebej uravnane za ateriranje ob tolikšni hitrosti in za različne terene.

Kakor se vidi, je preskrbljeno celo za popolnoma nevarno ateriranje na mesecu. Raketa bo potovala od zemlje do meseca okoli 100 ur, torej štiri dni in pol. Od kraja deset kritičnih ur, dokler ne pride iz območja zemlje. Potem bo preletela atmosfero v desetih minutah. Dve uri po odhodu že preide v glavno hitrost in ne bo več občutila vpliva zraka. V 40. uri bo vožnja absolutno strujanje kakor svetloba. Raketa bo v prostoru, kjer ni nič, ne svetlobe, ne zraka, ne razdalje, ne življenja. Absolutno mrtvilo. Mrtva točka vsemira. V tistih trenutkih bo raketa v najkritičnejšem položaju, potem ko bo že napravila sto in sto tisoč kilometrov. Vprašanje pa je, ali bo krenila z mrtve točke v isti smeri. Krcanje bo ondi absurdno, ker ni tam ne prostora ne razdalj. A raketa bo vendarle letela. Ona bo letela skozi mrtvo točko z absolutno hitrostjo, s hitrostjo svetlobe.

Sicer bomo pa videli. Učenjaki napovedujejo, da pojde v kratkem dve raketi z zemlje na mesec. Ali jima bo uspelo, da bosta preleteli pot, na kateri ni ne dna, ne višine, ne smeri, ne zraka, koder bi človek mogel hoditi po stropu rakete kakor muha, kjer ni nobenega živega bitja — to je stvar bližnje bodočnosti. In tedaj, če to uspe, če se uresniči vse domneve o življenju na mesecu, le pomislite, koliko novih perspektiv za človeštvo, ki zdihuje in ječi pod pezo krize!

Dr. Pavel Brežnik:

Upton Sinclair

Ime Uptona Sinclaira je danes znano po vsem svetu. S svojimi romani, ki imajo večinoma socialistično tendenco, je vzbudil velikansko zanimanje v vseh krogih zatiranih in tlačanih ne samo v Ameriki, ampak tudi drugod, pa tudi silen odpor s strani kapitalizma.

V slovenskem jeziku imamo prevedene štiri romane, ki jih pa naša publika ne dobi v roke: prvi prevod je izšel leta 1909. v Chicagu v založbi «Proletarca». To je bila slavna «Džungla» (The Jungle), roman iz čičaških veleklavnic. Ta izdaja je razprodana in se utegne prav težko dobiti še kakšen izvod. Leta 1921. so izdali čičaški Slovenci roman «Jimmie Higgins». Založba mi ni znana in tudi ne vem, ali ga je še dobiti ali ne. Ko bi čital kdo, ki ima katerega teh dveh redkih slovenskih prevodov, te vrstice, naj se spomni ljubljanske državne študijske knjižnice, ki bo prej ali slej knjižnica slovenske univerze, pa naj ji knjigi podari, da bo tako zbirka vseh slovenskih knjig izpopolnjena. Letos izhaja v slovenskem dnevniku «Prosveti» v Chicagu Uptona Sinclaira roman «Sto procentov» (100 %), a v Ljubljani je predlanskim v Krekovi knjižnici izšlo «Samuelovo iskanje» (Samuel the Seeker), eden najmočnejših romanov sodobne književnosti. Letos pa izide v naši založbi eden njegovih najboljših romanov «Tesar mi pravi jo». Prihodnje leto pa znameniti roman «Alkohol».

Predlanskim je Upton Sinclair izdal roman «Mokra parada» (The Wet Parade), grandiozno sliko boja med «suhači» in «mokrači» v Zedinjenih državah, v kateri je razgalil z umetniško dovršenostjo in živo realnostjo ameriške razmere od najvišjih do najnižjih krogov. To je «J'accuse» sodobne Amerike, ki je dosedaj še nihče ni bolje podal od njega. Lani je izšla njegova «Knjiga spominov» (A book of reminiscences), kakor jo imenuje z naslovom «Ameriška prednja straža» (American Outpost) njegova avtobiografija. V uvodu pravi, da so ga že mnogo let prosili, posebno iz inozemstva, naj napiše svoj življenjepis, a ker je menil, da je to delo starih ljudi, je odlašal. Vendar se je pa nazadnje le odločil za to, ker se je po dolgoletnem napornem delu čutil utrujen, pa si je zato hotel poiskati lažjega posla. Njegovo življenje, ki nam ga opisuje v tej knjigi, je silno pestro in zanimivo: je življenje borca za vsakdanji kruh, borca za socialistične ideale, življenje človeka, ki stremi vedno više v popolnosti in ljubezni do težaka in tlačana.

Sinclair je bil rojen v Baltimoru in je torej pristen Američan. Njegovi predniki so bili podeljniki v ameriškem vojnem brodogradu. Hodil je v šole v New Yorku in nam na prav zanimiv način opisuje svoje dobre in slabe

profesorje. V mladosti je bil zelo pobožen in se je s prepričanjem udeleževal strogega protestantskega bogoslužja. Pozneje pa, ko so se mu pojavili dvomi, je našel po dolgem iskanju nov evangelij, ki je postal cilj njegovega živeljenja, evangelij pomaganja vsem zaničevanim in izkoriščanim.

Pisatelj je postal na tale način: eden njegovih sošolcev mu je povedal, da je napisal majhno povest in jo poslal nekemu mladinskemu listu, ki jo je priobčil. Mladi Upton si je mislil: «Če je ta znal napisati povest, zakaj bi je jaz ne znal!» pa je sedel in napisal povest o majhnem ptičku. Poslal jo je nekemu listu, in teden dni pozneje je dobil po pošti 25 dolarjev honorarja. Lahko si mislite, kako se je imenitno počutil, posebno ker njegov sošolec ni dobil za svojo povest nobenega honorarja. Uptonova rodbina je bila prav tedaj v denarnih stiskah in tako mu je pisateljstvo zelo prav prišlo. Imel je tedaj sedemnajst let. Pisal je smešnice za liste. Povsod je nosil beležnico s seboj in poslušal ljudi, in če je kdo rekel kaj smešnega, si je hitro zapisal. Plačevali so mu po en dolar za vsako smešnico. Nekaj časa mu je posel prav dobro uspeval, toda nazadnje mu je tudi smešnic zmanjkalo in začel je pisati povesti. Pisal je vse mogoče stvari, samo da je služil denar. Za časa špansko-ameriške vojne je pisal vojne povesti, v katerih so španci cepali kakor muhe. Američani so seveda naravnost žrli te povesti in mladi Sinclair si je zaslužil lepe novce. Toda vsaka reč traja samo kratek čas, in tako tudi ta.

Upton je postal starejši in pametnejši in v občevojanju z raznimi socialističnimi voditelji je navsezadnje našel svojo pot in postal v teku desetletij prvi pisatelj moderne Amerike.

V svojem burnem živeljenju je spoznal vse sloje in prepoštoval vso deželo. Skoraj vse svoje živeljenje se je moral boriti za svoj vsakdanji kruh. Razporočil se je s svojo ženo in tudi o tem žalostnem poglavju nam odkrito pripoveduje. Pri čitanju tega njegovega živeljenjepisa se človeku zdi, da nikjer ne olepšuje dejstev, da je povsod iskren, in to daje tej knjigi veliko vrednost, kajti čitatelj se čuti avtorju človeško blizu.

Lanske literarne nagrade

Noblovo nagrado za leto 1932. je dobil John Galsworthy za svoje delo «Forsyte Saga».

Kleistovo nagrado so prisodili Richardu Billingerju za dramo «Rauhnacht» in Elzi Lasker-Schüller za njene pesmi.

Lani so v Nemčiji ob Goethejevem jubileju ustanovili novo odlikovanje za književnike: Goethejevo kolajno. Med drugimi sta jo dobila francoska književnika André Gide in Paul Valéry.

Lansko češko državno literarno nagrado je dobil slepi praški pisatelj Oskar Baum za svoj poslednji roman «Pismo, ki ni lagalo».

Literarno nagrado «Femina» je dobil Roman Fernandez za svoj roman «Stava». Guy Mazeline pa Goncourtovo nagrado za roman «Volkovi».

Poljsko državno nagrado (15.000 zlotov) je dobil lani pisatelj Vaclav Berent. Berent, ki je že v šestdesetem letu, je napisal vsega samo 4 ali 5 večjih del, ki jih štejejo Poljaki med svojo najboljšo prozo. Znan je tudi kot prevajalec Goetheja, Nietzscheja in Stendhala.

Drobiž

V Londonu je umrl irsko-angleški pisatelj Georges Moore, ki je spisal nad 30 romanov in več zbirk pesmi. Najpomembnejši so bili njegovi romani «Sestra Terezija», «Izpovedi mladeniča» in «Spomini na mrtvo življenje». Svoje čase je bil precej priljubljen, ker pa se

Upton Sinclair.

Dandanes je Upton Sinclair, ki živi v Los Angelesu, zabogatel s honorarji svojih romanov, toda zvest svojim načelom uporablja ves ta denar za druge, za tiste, ki so zatirani, in to je najlepša poteza njegovega živeljenja, dokaz, da v svojih idejah ni samo teoretik, ampak da jih tudi praktično udejstvuje.

Kakor vemo, so ga znanstvene in literarne korporacije vsega sveta predložile lani za Nobelovo slovestveno nagrado, ki pa jo je dobil Anglež Galsworthy.

Upton Sinclair si je za vedno zagotovil eno prvih mest v ameriški in svetovni pripovedni literaturi.

ni znal v novejših delih prilagoditi duhu časa, so ga precej pozabili.

Nedavno je praznoval svojo 70letnico K. S. Stanislavski, ustanovitelj in vodja «Hudožestvenega teatra», ki je vzgojil veliko število odličnih ruskih igralcev. Kako ga cenijo, je najboljši dokaz to, da je ostal na svojem mestu tudi v sedanji Rusiji, čeprav svojega političnega prepričanja ni izpremenil.

Zadnjega januarja je umrl po dolgotrajni bolezni slavní angleški pisatelj John Galsworthy, najpomembnejši zastopnik angleške književnosti zadnjih desetletij, ki je dobil lani najvišje priznanje z Noblovo nagrado. Napisal je dosti romanov in dram. Največje njegovo delo je «Forsyte-Saga», ciklus romanov, kjer opisuje skozi več rodov usodo, rodbine Forsyтов. Pri nas ga poznamo iz «Temnega cveta», ki nam ga je poslovenil Oton Župančič, in po nekaterih dramah. Galsworthy je bil tudi predsednik angleškega Pen-kluba. Ker je imel sam dovolj denarja, je Noblovo nagrado (9000 funtov) podaril za neko ustanovo angleškega Pen-kluba. V rokopisu je zapustil roman, ki ga je dovršil že pred svojo boleznijo.

V ameriškem senatu mislijo uveljaviti zakon, po katerem bodo dobili vbodoče dovoljenje za prihod v Združene države samo tisti umetniki, ki uživajo svetovni glas. To prisilno mero mislijo uvesti zato, da zaščitijo domače umetnike, ki živijo po večini v pomanjkanju.

OPERA

Evgen d'Albert: «Nižava.» — Po nekolikoletnem predledku smo dobili «Nižavo» novo naštudirano in novo režirano. Primožič je v režiji poudaril naturalistično stran nekoliko v škodo simbolistične. Inscenacija je pestra in slikovita. Neffat je v orkestru dosegel lepo ravnesje, na odru so bile solistične vloge poverjene z malimi izjemami rutiniranim pevcem in igralcem. Thierry-Kavčnikova v vlogi Marte je bila v vsakem pogledu zadovoljiva, kolikor ji na nekaterih mestih ne primanjkuje probojnega organa; Marčec je igralsko še zelo rad neroden, pevsko pa je simpatičen. Oba sta bila najboljša v duetih, kjer ne igra kvaliteta organa sama na sebi tako odločujoče vloge kakor na solističnih mestih. Izredno kreacijo je zopet podal Betetto, ki ga je včasih zamenjal Zupan. Ribičeva in Banovec sta zadovoljevala, imeniten je bil tercet naga-jivk: Poličeve, Kogejeve in Bernot-Golobove. Prav dober tudi Marijan Rus. Zbori imajo malo posla, v naturalistični režiji zavoljo razumljivega ropota na odru (pri živahnih scenah) pevsko skoraj ne prihajajo v poštev. «Nižava» je eklektična opera, ni čudno, da se ne more kosati z izvrnimi deli one dobe, kakor jih je pisal n. pr. Puccini. Publika jo je tudi letos simpatično sprejela.

V vlogi Marte je enkrat debutirala Milena Verbičeva, absolventka solo-petja na državnem konservatoriju in učiteljica klavirja na Glasbeni Matici. Njen debut je pomenil popolno zmago mlade umetnice. V igri je bila tako sigurna, kakor bi človek pri začetnici ne pričakoval, nikjer ni pretiravala, pa tudi nobeno mesto ni bilo mrtvo. Kot odlično pevko smo jo poznali že iz njenih koncertnih nastopov: sigurna in precizna v intonaciji, trdna v ritmu, senzitivna v dinamičnih odtenkih in logična v fraziranju, je z lahkoto obvladovala ves obseg, ki ga vloga Marte zahteva.

V repertoarni Puccinijevi Madame Butterfly je Zlata Gjungenac-Gavellova občinstvo zopet očarala s prekrasnim petjem in pretresljivo igro.

Rijavec nam je vedno dobrodošel. Sedaj je stalni gost nemške opere v Pragi. O njegovem petju se je napisalo že toliko, da je več skoraj nepotrebno. Kot Rudolf v Bohemi je imel enakovredno partnerico, g. Gjungenac-Gavellovo, ki jo imamo toliko rajši, čim dalje je pri nas. Tudi Betetta smo zopet občudovali, zlasti igra mu je vedno živahnjša. Janko, Primožič, Zupan i. dr. so bili na mestih. Videl sem prvo in drugo dejanje. Po drugem sodeč, Bohema ni bila še popolnoma pripravljena in je menda zavoljo gosta bila dana prežgodaj. Gledališče je bilo seveda do vrha polno, ovacije Rijavcu niso hotele ponehati. — O Konjovičevi «Koštani» sem izčrpno poročal lani. Rade volje ponovim, da je «Koštana» izredno dobra opera, ki pri ponovnem poslušanju pridobiva. Prav gotovo je to izdaleka najboljša jugoslovansko glasbeno-dramatsko delo. Tudi izvedbi pod Poličevim vodstvom vsa čast!

V naslovnih vlogi neprekosljiva Gjungenac-Gavellova, v odlični novi zasedbi Betetto in M. Rus, pa tudi Marčec zelo dober v petju.

Jakov Gotovac, znan zagrebški skladatelj, je prispeval našemu repertoarju opero v treh dejanjih, «Morano». Pod Neffatovim vodstvom in v duhoviti Delakovi režiji je bila predstava (premiera) navzlic šibkemu obisku dovolj animirana, vse to pa bolj zavoljo dobre izvedbe kakor zavoljo dela samega. Zopet Gjungenac-Gavellova, Gostič, Janko, Golobova, ki je pokazala izreden napredek v igri, Marijan Rus, Thierry-Kavčnikova, zlasti pa zbori in balet — vse je napelo svoje sile, da bi renomiranemu Gotovcu, ki so mu «Morano» izvajali že v Brnu, Zagrebu in Beogradu — ostal uspeh zvest. Pa ni šlo!

Nedostatki libreta so tako očitni, da komponist ni mogel napisati «dramatične» glasbe. Pa prav za to mu je šlo! V libretu Ahmeda Muradbegovića je toliko naivnosti, da se človeku n. pr. pri drugem dejanju (kjer se ne zgodi nič, pa prav nič!) začne zehati. V tretjem je dolg proces, ki bi ga sodobni dramatik lahko sijajno upotrebil v persiflaži na coprnice. Pleše se brez konca in kraja, pa vedno samo kolo. Oh, kako genialni so Konjovičevi plesi v «Koštani» in kako naivni, naravnost kavarniški ti v «Morani». Tudi zbori in njihovi nastopi so skrajno enolični.

«Morana» je baje narodna (ljudska) opera. Kaj se to pravi? Ali je dopustno, da se folklor kopira brez najmanjšega prispevka avtorjeve invencije? Ali je «ljudsko» to, kar naj ljudi vzgaja, ali to, kar jih naj vzgoje oduči? Reakcionarni pokret mora propasti, ker voditelji reakcije sploh ne umejo več kaj svojega povedati.

Po melodični plati se drži glasba konstantno folklorja, dokler je v zvezi s sodimi, po večini plesnimi ritmičnimi skupinami. Zvečane sekunde, stroga diatonika, melodija vedno v najvišjem glasu, prvenstvo glavnih, t. j. najmanj problematičnih stopenj v skali delajo ta slog silo preprost. V arijah in na podobnih mestih, ki zahtevajo večjega glasovnega obsega, pa se Gotovac poslužuje laških metod in spominjajo nekatere arije, zlasti pa dueti, močno na Puccinija. To je nekaj skupni bistveni znak dalmatinskih komponistov, isto smo ugotovili že pri Tijardoviću, še bolj pa pri Hatzejevem «Povratku» in najbolj pri njegovem «Adelu in Mari». Sicer pa zasledimo tudi pri Ivanu pl. Zajcu (Nikola Šubić Zrinjski!) mnogo italijanizmov.

Harmonsko je «Morana» enostavna, kar se dá, celo preveč. Res je, da je ta enostavnost deloma prejudificirana z melodijo samo, vendar je videti, da je na mestih forsirana, morda celo špekulativno — ker je enostavna harmonija povprečni operni publiki gotovo lažje dostopna kakor komplicirani akordi. Znane hrvaške folkloristične prazne kvinte, vrste vzporednih tere, sekst, kvartsektakordov in podobnih tvorbo so bile od nekdaj sigurno sredstvo za dosego efekta, zlasti liričnega in dramatičnega — če jih je pa preveč, se obrabijo. V Morani jih je brez dvoma preveč. Homofonija je favorizirana v toliki meri, da mori. V zborih ali na klavirju je še prebavljiva, v orkestru pa neznozna, če je je preveč, ker povzroča monotonijo in ostane komponistu za gradacije in podobne efekte na razpolago le še ritem in instrumentacija, ki naj regulirata dinamiko, zlasti poslednja.

Ritmično prevladujejo sodi taktovski načini, skoraj vse izzveni naposled v kolo. Ta značaj imajo predvsem vsi zborovski in dovolj neutemeljeni plesni nastopi. Gotovac je napisal sijajen zbor «Jadovanko za teletom» in učinkovit simfonični kolo za koncerte. Prav s sodimi ritmi, ki se vrste stereotipno drug za drugim, je dosegel v obeh teh skladbah upoštevanja vredno

Odstranite trajno zobni kamen,

ker je on često vzrok, da se zobje majajo in končno izpadejo. Sargov Kalodont odstrani zobni kamen, ker je edina zobna krema, katera vsebuje učinkoviti sulforicinoleat po Dr. Bräunlichu. Polagoma, ne da bi škodoval zobem, razkroji organske substance, ki tvorijo zobni kamen. S tem izgubi zobni kamen svoje oporišče, se zdrobi in se z lahkoto odstrani z zobno ščetko. Ako redno uporabljate Sargov Kalodont, boste na najudobnejši način ohranili Vaše zobe zdrave in trdne.

KALODONT

Proti zobnemu kamnu

učinkovitost in izvirnost ter z obojim kvaliteto. V operi, ki bi brez odmorov trajala kaki dve uri, se ta recept ni obnesel in se tudi ni mogel obnesti. Utrujajo, postajajo nezanimivi, šablonski. Tudi so si vse skladbe, delane po principih hrvatskega folklorja, na las podobne. Edini, ki ume folklorju dati znamenito osebno noto, je Josip Š. Slavenski, čigar Balkanofonijo za orkester smo slišali tudi v Ljubljani. Med Srbi pa gotovo Petar Konjović v tem žanru prednjači, čeprav so tudi mnogi drugi, n.pr. Milojević, spoznali, da obdelava narodnega blaga ni tako enostavna zadeva, kakor se na prvi hip zdi.

Instrumentirana je Morana polnozveneče, vendar pa s tako «kapelniškimi» sredstvi, da zveni na mestih prepolno. To povzročajo podvojevanja, celo potrojevanja važnejših in tudi manj važnih linij, za katere bi zadoščal po en karakterističen instrument. Včasih je orkester prenatrpan in krije pevca, čeprav pripisujem mnogo takih mest pomanjkljivi dinamiki reprodukcije. Arijozna mesta sopranistke so vedno podvojena z violinami in visokimi pihali, moški glasovi prav tako, povrh še z rogovi in violončeli. V tolkalih Gotovac ne pozna mere in krijejo kotli in bobni celo zbor, ki pri nas res ni kdove kako številen, pa je vendar pri drugih operah bil slišen in celo razumljiv.

V celoti: za sodobno usmerjenega glasbenika podpoprečno delo, na mestih hote konzervativno in poceni. Kaže, da tudi za nesodobno usmerjene (Govekar: Slovenski Narod) ni kdove kaj prida. Kar je, to je! Za letos je napovedana še Baranovičeva opera «Strizeno — košeno». Če je podobna Morani — rajši ne! Kvečjemu kot rekompensacijo za Lepo Vido, Črne maske ali Pohujšanje v Zagrebu!

Slavko Osterc.

DRAMA.

Dne 18. decembra.

«Voda». Komedijska v treh dejanjih. Spisal Joža Vombergar. Režiser: Milan Skrbinšek.

Nova slovenska komedija. Četrta letošnja slovenska noviteta po Kreftovih «Celjskih grofih», Bartolovem «Lopezu» in Golievi igri «Srce igračk». Torej: zgodovinska dramska kronika, žaloigra iz literarnega ambientsa, mladinska igra in zdaj — komedija iz naših krajev. V najtežjih časih duhovne in materialne labilnosti je to razveseljivo dejstvo, ki kaže na velike ambicije nove akademsko-literarne generacije, a tudi vedno močnejšo slovensko zavest. Kaj bi tedaj s črno gledstvom! Joža Vombergar je jurist, doma iz Pšenične Police pri Cerkljah. Delal je mnogo na podeželskih odrih, izboljšaval repertoar naše bujno razvite ljudske dramatike, spisal je dramo «Vrnitev» in piše komedijo «Zlato tele», je «nepopisan list» v mlajši literaturi, gleda zdravo v življenje, pozna svoje ljudstvo in ima nedvomen dar za kmetski humor. Ko si iztrepe nekaj tujega prahu iz potne obleke in ohrani v ljudski igri nevplivan ljudski jezik ter se poglobi v širino in globino, je pričakovati, da nam Jože Vombergar natoči poleg «Vode» še pristnega vinca iz svojega posebnega vinograda...

Premiera je bila pravo ljudsko slavlje. Narod od vsepovsod je pozdravljal avtorja z ovacijami, cvetjem, deputacijami... Človek se ni mogel ubraniti vtiska neke demonstrativne razigranosti, ki naj bi čezmerno povzdignila našo reč, naše ljudi in naše mišljenje. In «Voda» je res poljski pušelj, nabran iz domačih lok. Hlastno je hotel avtor povedati v teh ljudeh vse, kar koli je doživel v njih in pri njih veselega. Zgodba

Naš pravi domači izdelek

sama je enostavna. Suhodolci že sto let napeljujejo vodovod, a še preden ta izteče, postavijo spomenik amerikalnemu dobrotniku, ki naj bi imel svoje posebne zasluge za to napeljavo. Končno pa vendarle pride — morala. Janko Prelesnik, slikar, jo ugotavlja, češ, kaj boste s spomenikom, ko je vendar voda glavna reč in vaša (ljudska) pridnost najboljši denar. In ljudstvo, ki ima v tej komediji glavno vlogo, izprevidi in voda — priteče. A ta voda je mlada in živa.

Po prvem dejanju, ki zapušča vtisk hipne začetniško odrske in malce razvlečene nejasnosti, preokrene dejanje v spreten razplet (II.), ki doseže svoje zrelšče v ne čisto originalni ženitvi («Trije vaški svetniki») Hribarice in sina Tinčeta pri županu Reberniku. V zadnjem dejanju se v živih ljudskih slikah in toči dobrih ljudskih šal komedija preobrne v konec, ki je oslavljen vsled omenjene nepotrebne moralke. Značaji so dobro fotografirani, komediografsko pretirani, a v bistvu vedno pristni. Presenetil me je le za kmetsko ljudstvo nenavaden akademski jezik, ki pa tudi kot tak ni ne prav to ne ono. Zlasti so umetnostni razgovori Prelesnika z županom tudi za komedijo na moč učeni. Igra bo pridobila, če se izkrtači iz nje tuja navlaka, dvignejo originalni domisleki in se uprizoritev tudi igralsko otaja. Uprizoritev je podčrtala v prvi vrsti viharost situacij in manj mirna, zanimivejša mesta, tako da so sličili bolj senzaciji ko komediji, bolj površnosti ko studiju. V bodoče bo to vsekakor boljše.

Župana Rebernika je pogodil Cesar kakor vse te vrste tipe s sugestivno naravnostjo, Franca, njegova žena (Medvedova), je dobro krmarila, manj srečno pa se je počutila v vlogi hčerke Anke Maja. Ta igralski ambiciozen plamenček naj se postavi na pri-

merno mesto! V enotnosti dialekta pri nas žal ni možno doseči niti približne skupnosti. Neka moteča nepristnost veje iz naših odrskih ljudskih skupin. Katrica (Danilova) je vsaj z brhkostjo in naravnim igranjem pokrila svoje dramske poteze. Janko Prelesnik (Gregorin) je podan bolj gentlemansko in uglajeno-trgovsko kakor umetniško tipično. Jaki Jakopiču (Jerman), občinskemu tajniku, je dodeljena le burka in vloga bogsigavedi kakšnega inteligenta — a rešil jo je v splošno zadovoljstvo. Županov konkurent Kné (Bratina) je živ in igralsko verjeten, Primožek (Lipah) je tip običajne ljudske igre, kjer mora nekdo ponavljati iste besede, jecljati ali biti naglušen. Čvrsto zastavlja Rakarjeva (Hribarica) in njen pasivni sinček (Kralj), ki je s svojo sicer manj verjetno vlogo skrbel, da ni postalo tretje dejanje vodeno. Ljudstvo, hrup in nedolžne kočljivosti pa so pri uprizoritvi odnesle prvo mesto. Mislim, da je «Voda» ohladila razburjene duhove izza zadnjih kritičnih situacij v gledališču in dokazala, da se dá tudi z delom, ki diši po naše, kljub nevihtam časa — zadovoljiti obupno realno plat naše gledališke umetnosti.

Ivo Peruzzi.

Dne 11. januarja 1933.

«Milijon težav.» Veseloigra v treh dejanjih. Spisal Valentin Katajev. Poslovenil Boris Ziherl. Režiser: Bratko Kreft. Po reprizi so morali odstaviti to tendenčno persiflažo na rusko inteligenco izza predvojne dobe. Po «Vinogradu» torej — milijon težav... «Velika svinjska noga se kuha v ščiju...» pravi Anatolij Ekipažev. «Seveda. Njim vse, nam nič.» To se pravi, da bo nekoč na svetu, kar je zdaj narobe — prav, kar je zdaj zdolaj, bo povišano na zgoraj in novi rod se bo sardonsko nasmehnil vsem, ki so visoko dvigali bojni prapor tradicije, meščanskega takta in nežive polinteligence. To je povedal Katajev na neprikrit način. Ekipažev (Sancin), reprezentant stare generacije, je slečen do bednih kosti. Neiskren je, patetičen, strahopeten in podkupljiv. Vsi ga pošteno vlečejo za nos. Parasjuk (Jerman) pa je z zastopniki moderne ruske mladine vred vzor molčečega delavnega moža, je življenjsko izobražen, jasen in čist. Ekipaževi otroci, Kalerija (Gabrijelčičeva), Agnesa (V. Juvanova) in Mihael (Jan) se izneverijo očetu, ki skrivaj izmakne hčerkin nakit, se dela neizprosne nasprotnika boljševikov, a jemlje od njih darove, in ki ga končno aretira sam sin — milicionar. Same hude reči za evropska ušesa.

Igra je pisana po ruskem načinu v slikanju ambianta, ljudskih tipov in kolektivne igre. Vse to je močno in čvrsto izluščil Bratko Kreft, igrali so živahno in plastično. Presenetil je zlasti Sancin (Ekipažev) s prvo veliko vlogo, kateri je bil kos po vestnem studiju in je dal vse, kar more ta ambiciozni igralec komediografskih karakterjev dati. Z nekaj potezami je skiciral Lipah plahega stanovalca res izborna, drastično se je odrezal ognjeviti stanovalec (Potokar) in dobro rusko masko je predstavil Cesar (ded Parasjuk). Večje vloge pa niso vse enako močno učinkovale. Kralj (Ananasov) se je burkasto razmahnil, Kalerija (Gabrijelčičeva) je dojmila bolj ko učiteljica iz «Hlapcev», «novi rod» sta s trudom označila V. Juvanova in Jan, dober je Jerman (Parasjuk), a najbolj živo je presenetila Nablocka (Artamonova) v vlogi pametne stare dame, ki se je vmislila v križe in težave starega in novega življenja. Zgodba Ekipaževa, človeka z «razklano dušo... kakor Hamlet». Vzhod se je zakrohotal.

Ivo Peruzzi.

Ž I V I L A S J E

zahtevajo pravilno negovanje!

Navadno milo je dobro samo za perilo – živi lasje pa rabijo za negovanje nežni Elida Shampoo, kateri ne vsebuje sode. Samo tako ostanejo lasje zdravi... ohranijo svoj blesteči sijaj ... in se dajo vedno lepo česati.

U M I V A J T E
G L A V O V S A K
T E D E N !

Živ las zelo povečan

ELIDA SHAMPOO

Delavska telovadna in kulturna zveza «Svoboda»

Otroški oder «Svobode».

Prva slovenska otroška revija «Ciciban».

Župančičev «Ciciban» v priredbi Katje in Ferda Delaka. Igrajo otroci od 4 do 10 let. Glasbene točke spremlja Prelovčev otroški jazz. Kostume izdelala po osnutkih Lj. Ravnikarja Albina Gorjupova.

Smiselno in v poetsko subtilni poglobitvi Delakove režije se je ob dvakrat razprodani hiši in v veliko veselje mladega rodu vršila revija župančičevega «Cicibana», slovenski deci pač najbolj ljube knjige. Na odru se je iz pokonci postavljene velike knjige usipala nežna snov zlatih pesmic.

Režija je iz vsake teh pesmic izluščila ritmično in scensko zanimivo odrsko sličico, ne da bi bil okrnjen poetski čar župančičeve besede in pristnost njegove preljubke solo-recitatorice ali njenih malih prijateljic.

Izmed 22 pesmic so meni segle najbolj do srca: «Ples kralja Matjaža», «Pastirčki», «Ciciban poslušaj očetovo uro», «Zlato v Blatni vasi» in «Otroci spuščajo mehurčke».

Priredba je bila okusna, plesi brezhibni in sigurnost nastopajočih velika. Režiserju Delaku in ge. Katji na uspehu iskreno čestitamo, saj je delikatna zadeva doseči lirsko ubranost pred žuborečo malo publiko in s srčkanimi liliputanskimi igračicami...

Ivo Peruzzi.

IV. (XVI.) delavski prosvetni večer «Svobode» in «Zarje» dne 18. januarja 1933.

Dr. Henrik Tuma je v zelo prijetni in šegavi kozerski formi predaval «O turah iz mladih let». Opis tur od leta 1881. do leta 1884. v Salzkammergut.

Orkester «Grafike» je s koncertno rutino odigral tri točke: «Praznik cvetlic», «Na perzijskem sejmu» in «Koračnico».

Delavski oder «Svobode» je izvajal težko psihološko sliko po Iv. Cankarju «Strah» — doživljeno, po režiji spretno pridrušeno.

Pevski zbor «Grafike» je zapel pod vodstvom profesorja Gröbminga «Majolčico», «Podoknico», «Deklico» s subtilnimi tenorji, lepo dinamično odtehtano in z dobrim glasbenim izrazom.

Župančičevi: «Kovaško» je Ivan Skuk prav krepko in «Žebljarsko» s pomenljivo študiranim poudarkom recitiral. Bojan Saunig pa se je uveljavil z recitacijo Seliškarjeve: «Črna mati».

Pevsko najjačja točka večera je bil nastop Antona Drmote, ki je po kratkih študijah dosegel krasno izšolan tenor, brezhibno glasbeno prednašanje, združeno z močno muzikalnostjo.

Z Devovo «Meglico», Ocvirkovim «Kolom» in E. Adamičevo «Zabučale gore», katere pesmi je vzorno zapel dijaški mešani zbor drž. učiteljske šole pod večjim vodstvom prof. Iv. Repovša, je prijetno potekel XVI. delavski prosvetni večer. Žal smo bili za nameravano predavanje okrajšani...

Ivo Peruzzi.

Zagledal fant se je v daljavo,
v daljavo, polno novih nad,
zaslutil znano je pojavo:
da gre v deželo zdaj pomlad!

Nebo je pelo v hrepenenju,
vzcvetelo je nebroj livad,
vzplamtelo novo je življenje —
zdaj tu je zlata spet pomlad!

Torej . . .
sedaj je čas,

da si ogledate pravkar
došle novosti za pomlad
pri tvrdki

*A. Škaberne
Ljubljana*

SCHICHTOVO JELEN MILO

*upotrebljavajo
varčne gospodinje*

Šentjakobski gledališki oder

(Predpust.)

Dne 14. in 15. januarja.

??? Veseloigra v petih dejanjih. Spisal Hans Chlumberg. Režija Miran Petrovčič.

Življenje prehaja v teater in narobe. Vse je kontraktualno, vse se izpreminja. Maske, ljudje, nazori. Večen ostane za nami — vprašaj. Nad vsem pa se giblje nevidna roka Režiserja, ki uravnava bedne lutke v nove komedije z negotovimi konci, z nevidnimi početki... Ne vemo, kakšno vlogo bomo igrali — toda publika čaka. To je preludij in to je finale te igre z duhovito zasnovano, brez »vsebine« in proti pričakovanju. Filister se smatra povlečenega, gledališki prijatelj počaščenega, kritik pa — ???

Karus ima glavno besedo. Brez patosa, pristržno. Pavličeva še bo. Moser zna še več. Bučarjeva povsod zajame. Škerlj se poigrava, Košak — Glückskind, Wrischerjeva je za komedijo rojena, Petrovčič se je topot izmuznil, Danilova je iz teatarske krvi, Pirčeva je porasla, Hanžič in Grumova sta polna dobre volje. Tak teater in taka publika — ali je treba vprašajev? Od predstave do predstave se rode, rasejo, tonejo. In spet žive! V splošnem: tempo odrske govorice se dá izboljšati, režija naj svoje junake postavlja vedno na pravo mesto. Lavrič ni rad resen in Wrischerjeva ni rada sobarica. Ecco. Prevelika domačnost v dialogih ali opazna napetost v njih — je moteča zadeva. A kaj boš sitnaril, preklicani zastojkar, sam pojdi med svoje brate! Toda kaj! Vprašaji tarejo tudi mene. Jezno streže po veselju tudi meni namenjena — kritika. A mi se ji smehljamo in zlagamo pesmice druge...

Dne 28. januarja.

«Drzni plavač.» Veseloigra v treh dejanjih. Spisala Fr. Arnold in E. Buch. Presadil ing. Jaka Mlakar. Režija Karus.

Tale Karus ni od muh! Drznega plavača je spustil iz starih pristanov v nove, mlade tokove. Anton Haber je vdovec. Ni še pogoltnil veselja in še pomežikuje po nemirnih valovih Bohinjskega jezera. Anica je hčerka veleposestnice Močnikove. In Haber jo reši iz valov. Prav za prav jo reši Janez Košnik, kmečki fant, saj če bi jo rešil Haber, bi nastala le dobra enodejanka iz predpotopne romantike. Tako pa se znajdejo vendarle trije pari: pri pasji zgodbi Katice in Petelin, po ženski logiki Fric Novin in rešenka Anica, končno pa še altistka Močnikova in stari basist Haber zaključita z duetom...

Malce dolga pa je le ta plavalna akrobacija. Sobotni človek pa pomisli: Denarja ni, slovenskih klubov ni, problemov je odveč in — gre v Šentjakob. Videl sem jih: zagrizen intelektualec, razvajena dama, dobrodušni občinski oče, mladi rod in tudi jaz, prešmentani zastojkar! In kaj bi šel!

Košak je imel s svojo vlogo glavni dobitnik, Baranova je vsaj zame najboljša Katica, Zaletelova se je čvrsto zagnala, Pirčeva je naravna naivka,

Hanžič je bil resno-preprost fant, bolj kultiviran je že Škerlj, 100odstotni kmečki fant je Komar, simpatičen Moser, na svojem mestu Lavrič, Petrovčič je res srečno uskočil, Bučarjeva ima novo sliko za svoj album — Rezo, gospodinjo. Wrischerjeva ni za sobarico. Saj vem, kaj porečete: «Pa obleci ti, nestrpni godrnjač mestni, žensko krilo, kakor je to storil Petrovčič v «Veselem dnevu» — in boš videl, kaj se to pravi! Nič ne rečem, niti režiserju Karusu ne zamerim, da ni igre skrajšal ali jo pogнал v hitrejši tek, niti slovenščine se ne bom dotikal — saj me imajo zaradi nje že itak na piki... Meni se zdaj mudi, da pridem prvi h garderobi... Jaz in moja žena ne čakava rada celo uro v mrazu... Če bi bil sam — ne rečem...

Ivo Peruzzi.

Usodna sura.

Nov čudodelnik je prišel v Basro in k njemu so romali verniki, da bi jim pomagal. Tudi Ali ben Abdulah je prišel k njemu in mu potožil svoje gorje.

«Pomagaj mi, gospod, ki te je Alah razsvetlil z modrostjo! Že tri dni trpim na strašni driski.»

Čudodelnik mu je položil roko na glavo in mu očeto vsko dejal:

«Pojdi v miru domov, preberi stotriindvajseto suro iz korana, in pomagano ti bo.»

Ali ga je ubogal in njegovo gorje je mimogrede izginilo. Na ves glas je hvalil čudodelnikovo moč.

In čul ga je Mohamed ben Asra. Prišel je k čudodelniku in mu potožil:

«Pomagaj mi, o gospod! Že tri dni trpim na zaprtju.»

Čudodelnik pa mu je položil roko na glavo in mu očeto vsko dejal:

«Pojdi v miru domov, preberi stotriindvajseto suro iz korana, in pomagano ti bo.»

Tedaj ga je Mohamed ben Asra začudeno pogledal in žalostno odkimal:

«O najmodrejši vseh modrih», je vzkliknil. «Ali se nisi zmotil. Stotriindvajseta sura vendar zapiral!»

Dobro pečena gos je božji dar, kakršnih je malo. To resnico so vedeli že naši pradedje.

To je vedel tudi Janez Klobasa. Kupil si je rejeno gos za veliko noč, jo privlekel domov in spravil v kurniku pod kuhinjskim oknom. Zato da bi se lahko ob pogledu nanjo naslajal.

Toda kaj so človekovi načrti in njegova upanja? Dim so, vam rečem!

Najboljšo obrambo proti prenosu nalezljivih obolenj po duplini v ustih in grlu tvorijo okusne **ANACOT PASTILE DR. WANDERJA**. Dobivajo se v vseh lekarnah. Cena malega omota Din 8,—, velikega Din 15,—

Neko jutro hoče Janez Klobasa spet cediti sline ob pogledu na gos. Pogleda skozi okno in zagleda — nič. Nič, razen konca vrvice in skrbno obranih kosti.

In to je napravil s svojimi zobmi Muki, vražji maček...

Tri dni nato sreča Janez Klobasa znanca in mu pove to žalostno historijo. Moža je pretreslo v dno srca. Sočutno ga je vprašal:

«No, in kaj ste imeli potem za veliko noč? Ali ste jedli drugo gos?»

«Ne, istol!»

«Kako pa to?»

«Mačka smo požrli!»

Saj nismo skopi!

«Ali ste vi, Škoti, res tako skopi?» vpraša Anglež.

Škot samo skomigne z rameni in pravi:

«Neumnost. Ljudje samo zamenjavajo skopost s skromnostjo.

«Hm,» se začudi Anglež, «vzemimo kajenje. Kajne, da ne kadite?»

«Ne,» odvrne Škot, «toda kadar se mi zahoče nikotina, sedem v oddelek za kadilce in kaj kmalu ga imam dovolj.»

«Kaj pa, če hočete kdaj zvečer dobro večerjati?»

«Kadar bi rad dobro večerjal? Takrat stopim pod kuhinjsko okno dobre gostilne in požiram prijetne vonjave, dokler nisem sit.»

Dolgo molči Anglež. Potem se seže v žep in reče Škotu:

«Tu imate sliko lepotne kraljice!»

Trije Škotje so šli na zabavo, kjer je bilo že naprej javljeno, da ne bo vstopnine.

Proti polnoči pa so začela hoditi po dvorani dekleta in zbirati prostovoljne prispevke za kritje stroškov. Vsakdo je odrinil bankovec.

Tedaj se je eden izmed Škotov onesvestil.

Ko sta njegova tovariša to videla, sta ga hitro pobrala in odnesla iz dvorane.

Škot se je ponesrečil na londonski cesti. Preiskava je dognala, da je skočil med avtomobile, ko je zagle-

dal na tleh novce za šest pennyjev. Pri tem so ga povozili. Na policiji so najprej napisali kot vzrok smrti «prometno nesrečo». Ko pa se je izkazalo, da na cesti ni ležal novce, ampak gumb, so popravili vzrok smrti v «kap».

Kmet opazi na cesti šoferja, ki se je zaletel z avtom v drevo, ne da bi se mu bilo kaj pripetilo.

«Slišite,» ga vpraša, «kako pa ustavite, kadar ni nobenega drevesa?»

Neka dama ustavi na cesti stražnika.

«Tale gospod z avtom vozi neprestano za mano. Ne morem se ga otresti. Mislim, da mora biti pijan ali pa blazen.»

Stražnik gleda damo. Dolgo jo gleda. Od nog do glave.

Potem reče:

«Menda je res.»

Pavel se neprestano praska. Peter je nataknen.

«Ali imaš bolhe?»

«Saj nisem pes! Uši!»

«Kako je mogoče, da si tako razrezala pnevmatiko. Elza?»

«Čez steklenico sem peljala.»

«Pa je nisi prej videla?»

«Ne, možak jo je imel v žepu!»

**Velika
vztrajnost
in
dobro
zdravje**

sta za smučarja tako potrebna kakor smučke, stremena, vosek in ostale potrebščine.

Uživajte vedno vsak dan, zlasti pa preden se greste smučat in kadar trenirate, redilno, okusno in lahko prebavljivo koncentrirano hrano

OVOMALTINE

S tem bo pridobilo Vaše telo dovolj moči za najhujše napore, Vi sami pa boste mogli šele potem imeti pravi užitek v bleščečem snegu in v čistem in solnčnem zimskem zraku.

POMLADANSKO ZDRAVLJENJE

Komaj je prišla pomlad, že se narava prebuja k novemu življenju in obnavljanju. Sedaj je čas misliti na zdravje, zakaj kakor sok v bilkah, tako tudi kri prenaša večjo akcijo cirkulacije, ki lahko dovede do težkih posledic. Zaradi tega je treba telesu dovajati nove in osvežujoče sokove, da postane organizem odporen in zdrav. Za to svrhu je najboljša naravno zdravljenje s «Planinka» zdravilnim čajem, pripravljenim večinoma iz najboljših planinskih zdravilnih zelišč. Dolgoletna izkušnja nam potrjuje, da je «Planinka» zdravilni čaj, ki ima v sebi preizkušene in dobre zdravilne sestavine, najboljši in edini regulator za čiščenje in obnavljanje krvi. «Planinka» zdravilni čaj uničuje kali bolezni in filtrira kri. S tem doseže, da kri lahko in pravilno cirkulira ter tako obnavlja ves organizem. Zdravljenje od 6 do 12 tednov s «Planinka» zdravilnim čajem deluje izredno, in sicer brez strupov, pri vseh sledečih boleznih: pri slabi prebavi želodca in zaprtju telesa, slabem delovanju črevesa in napetosti telesa, omotici in sla-

bosti, obolenju mokračne kisline in hemeroidov, slabosti in odebelitvi srca, bolezni jeter, nervozi in živčnih boleznih. «Planinka» zdravilni čaj pospešuje apetit in izredno deluje pri arteriosklerozi in osluzenju pljuč. Zahtevajte pa v lekarnah samo pravi «Planinka» zdravilni čaj, ki se ne prodaja odprt, temveč samo v originalnih plombiranih zavojih po 20 Din in z napisom proizvajalca:

**Lekarna
M R. L. B A H O V E C
LJUBLJANA, Kongresni trg**

U G A N K E

REŠITEV UGANK IZ ŠTEV. 2.

Nagrade se objavijo v četrti številki.

Posetnica: Naročnik «Priatelj».

Zlogovnica: 1. KmEtija
2. De Žela
3. OmAra
4. Re Ligija
5. Mn Ōžica
6. No Gavica
7. OkOlica
8. Ge Nij
9. OdMor
10. GlĀva

11. Od Por
12. V ž Ĭ galica
13. Ob Ljuba
14. R j Avina
15. I r Ēna
16. M a Vec
17. N i Ōba ↑ Kdor mnogo govori, mnogo
18. O l Ga ||| ve, ali pa mnogo laže.

Črkovnica. Začni v spodnjem levem kotu in beri navzgor «kako». Potem nadaljuj v drugi vrsti navzdol «rsib», nato spet kakor v prvi vrsti itd., da dobiš:

Kakor si boš postlal, tako boš spal.

Številnica. Ključ: šivilja, spomenik, Herodot, Pohorje.

Misli so kakor lastovke v naših domovih; odlete pa se vrnejo.

Veriga: Koleno — novica — carina — navada — darilo — lopata.

Dopolnilnica: Navada, anatom, sonata, mornar, banana.

Podobnica: Pridnost je pot do napredka.

Križanka «Žara». Vodoravno: 1. «Duma»; 3. škrat; 6. Atos; 8. rja; 9. Atila; 12. skala; 16. Rimini; 18. olivin; 19. oker; 20. vaja; 21. Razin; 23. vinar; 25. kinin; 27. os; 29. sak; 30. tat; 32. ma; 33. Kina; 35. osa; 37. opat; 39. Anam; 40. dom; 41. para; 42. Lah; 43. cekin; 45. val; 46. jo; 47. Emona; 48. et; 49. Don; 51. Del; 53. Sam; 55. dar; 56. ide; 58. Kosovel; 62. Selim; 64. koral; 65. napor.

Navpično: 1. Dalibor; 2. analitika; 4. Korana; 5. ananas; 6. Anatolija; 7. Soliman; 9. Amor; 10. Inez;

11. lirika; 13. kovina; 14. Alan; 15. Avar; 17. ep; 22. Nikodem; 23. vitamin; 24. bokal; 26. Natal; 28. Sinaj; 29. sam; 31. top; 32. Marat; 34. nahod; 36. sokol; 38. Pavel; 43. cena; 44. nada; 50. os; 52. er; 54. misel; 55. Devin; 57. dol; 59. osa; 60. Ema; 61. do; 63. ko.

UGANKE ŠTEV 3.

Rešitev ugank je poslati do 20. marca t. l.
Za pravilno rešitev je določenih 20 knjižnih nagrad, ki se izžrebajo in objavijo v peti številki.

KRIŽANKA.

Besede pomenijo: Vodoravno: 1 turško sveto pismo; 2 ruska reka; glas; domača žival; 3 del celote; del obleke; 4 umetno gnojilo; 5 ploskovna mera; grška črka; 6 moško ime; plemič; 7 ruska reka; predlog;

Novosti blaga

za damske plašče

in kostume

Najugodnejši nakup

A. ŽLENDER
LJUBLJANA
MESTNI TRG 22

8 otok v Nizozemski Indiji; 9 poljska reka; ptica v puščavi; 10. kemična prvina; drevo; skala v morju; 11 sveta gora.

Navpično: A gora na Češkem; B staro orožje; presečišče dveh ploskev; posoda; C del obraza; reka v Italiji; Č ime turškega sultana; D predlog; pogojna členica; E židovski duhovnik; dosmrtna zveza; F kvarta; egiptovski bog; G ptica; H zabavišče; čas teme; I kislina; okrajšava za svetovno zvezo književnikov; naprava ob vodi; J obrtnik.

DOPOLNILNICA.

O K O K S O S U N U B K

E S A P A T O A T A R I

Namestu zvezdic vstavi take črke, da dobiš v navpičnih vrstah besede, v srednji vodoravni pa ime in priimek slovenskega pesnika in pisatelja.

SKRIVALNICA.

Opekarna, sejalec, neotesanec, zvezek, nauk, čitalnica, vojašnica, nezvestoba, oznanjenje.

Vzemi iz vsake besede tri zaporedne črke in sestavi iz njih pregovor.

IZPOPOLNILNICA.

zvsjsvtdvljbg
nsrčnvsbbl
čkrhdllbzbrtmbtr
sprvsrčnmčtl

Poišči manjkajoče samoglasnike, da dobiš znan Gregorčičev citat.

MAGIČEN LIK.

A A A A A	1. moško ime
A B E E I	2. del pohištva
I K M N N	3. sportna potrebščina
O O R R R	4. žensko ime
R S S T T	5. vrag

Iste besede dobiš tudi v navpičnih vrstah.

SKRIVALNICA.

Spomenik, Mislinje, pripomba, temnica, Tomišelj, breza, močnik.

Vzemi iz vsake besede tri zaporedne črke in sestavi iz njih pregovor.

BESEDNICA.

po...a, .v.o.a, Vale..., ...efon, .a.c., ...teno, vo...ica, s...nik, .or., p.a., b....

Namestu pik vstavi prave črke, da dobiš besede. Novo vstavljene črke ti dajo pregovor.

STOLP.

A A A A B B	1. del drame
B D D E E H	2. mreža
I I I I J L	3. reka v Italiji
M N N N N N	4. reka v Sev. Ameriki
O O O O O O	5. del vrat
P P R R R S	6. velika soba
S T U V Z Z	7. staro azijsko mesto

V smeri debelo tiskanih črk dobiš pregovor.

DOPOLNILNICA.

a r	
— a r	zabavališče
— — a r	reka v Srbiji
— — — a r	obrnitnik
— — — — a r	ptica
— — — — — a r	obroč

Namestu črt moraš vstaviti črke: b, b, b, i, i, k, k, k, l, m, o, o, o, r, z.

Naročnina za revijo «Priatelj» in 10 knjig znaša za vse leto Din 132.—, za pol leta Din 68.—, za četrt leta Din 27.—, za vezavo v platno se doplača Din 60.—. Posamezna knjiga Din 30.—. Izdaja konzorcij revije «Priatelj». Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravnništvo Emil Podkrajske, tiska Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani, predstavnik Miroslav Ambrožič, oba v Ljubljani.

Uredništvo in upravnništvo sta v Ljubljani, Dalmatinova ul. 10/L. Telefon 24-87.

Bridke solze pretaka naš mali Janko

zato, ker je pri
hiši zmanjkalo

**DR.
PIRČEVE
SLADNE
KAVE**

Skrbne mamice, skrbite, da
boste vedno založene z iz-
borno in zdravo otroško
hrano

**DR.
PIRČEVO
SLADNO
KAVO**

ki je odličen domač izdelek

namesto
beljenja na trati

ODSLEJ:

SOLNCE PO NAROČILU!

Beljenje na trati brez solnca? Ni mogoče! Samo solnce beli perilo s pomočjo kisika. V kotlu, kjer je RADION, je vedno solnce! RADION pere in beli perilo sam — na milijone kisikovih mehurčkov opravi previdno to delo — oni spravijo čistilno peno mila sami skozi najdrobnejše gube. V najkrajšem času je perilo čisto in belo ko sneg.

Schicht ov
RADION

DELUJE V KOTLU
KAKOR SOLNCE
NA TRATI